

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HR

HRVATSKA

RIJEČ

BROJ 1154

30. SVIBNJA 2025. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

Godišnji susret hrvatskih udruga

Kultura u rukama zajednice: od ideje do suvenira

SADRŽAJ

6

Završetak projekta o manjinskim politikama i praksama
Jaz između manjinskih i sektorskih politika, centra i lokala

10

DSHV se priprema za unutarstranačke izbore, održavaju se skupštine mjesnih organizacija
Izbori u okolnostima krize u stranci

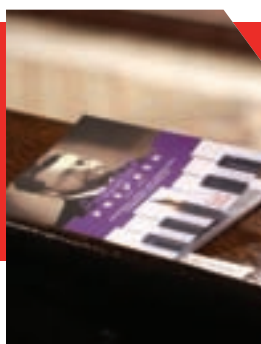
12

Akademik Pavle Petrović, ekonomist
Neodrživ model jednopartijskog državnog kapitalizma

16

Središnji program obilježavanja 125. obljetnice rođenja Stanislava Prepreka (1900. – 1982.)
Djelo koje inspirira

20

Obljetnica Hrvatske udruge *Tragovi Šokaca u Baču*
Monografija za 15 godina rada

30

Retrospektivna izložba Andreje Kulunčić u zagrebačkom Muzeju suvremene umjetnosti
»Činiti svijet boljim mjestom«

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova
Hrvatska riječ, Preradovićeva 11
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

vlč. Vinko Cvijin (predsjednik), vlč. Josip Ivešić, Mirjana Stantić, Gordana Jerković, Nevenka Tumbas, Renata Kuruc, Marica Stantić, Amalija Šimunović, Mirjana Trkulja

RAVNATELJICA:

Karolina Bašić
e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

Ivana Petrekanić Sič
(koordinatorka dopisne službe)
dr. sc. Jasminka Dulić
(novinarka, urednica političke rubrike)
Željka Vukov
(novinarka, urednica društvene rubrike)
Davor Bašić Palković
(novinar, urednik rubrike kultura)

Ivan Ušumović
(novinar, urednik sportske rubrike)
Zvonko Sarić
(novinar)
Jelena Dulić Bako
(novinarka)
Suzana Darabašić
(novinarka dopisništva Srijem)
e-mail: desk@hrvatskarijec.rs
LEKTOR:
Zlatko Romić
TEHNIČKA REDAKCIJA:
Thomas Šujić (tehnički urednik)
Jelena Ademi (grafička urednica)
FOTOGRAFIJE:
Nada Sudarević
FINANCIJE I RAČUNOVODSTVO:
Mirjana Trkulja
(tajnice@hrvatskarijec.rs)
(distribucija@hrvatskarijec.rs)
ADMINISTRACIJA:
Branimir Kuntić

TELEFON: ++381 24/55-33-55;
++381 24/55-15-78;
++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Rotografika d.o.o., Subotica
List je upisan u Registar javnih glasila
Agencije za privredne registre Republike Srbije
pod registarskim brojem: NV000315
COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija
u publikaciji Biblioteka
Matiče srpske, Novi Sad
32+659.3(497.113=163.42)

Skeniraj
i preuzmi
aplikaciju

Ispod prosjeka

Republički zavod za statistiku objavio je podatke o prosječnoj zaradi u ožujku. A znate kako to biva kod statistike, ovisi što se s čime zbraja. Tako je i kod srbijanske prosječne plaće. Ona je u trećem mjesecu ove godine bila 108.013 dinara. U prosjeku. No, kada se malo začepka iza tih skoro tisuću eura (kako to lijepo zvuči), dođe se do onih s dna ljestvice koji mjesečno u novčanik stave tek 500 eura. I malih nerazvijenih sredina gdje s dobro plaćenim radnim mjestima prosjek jedva dostiže 700 eura. Ali zašto bi oni uopće kvarili sliku lijepoga života?

Lijepo zvuči i kada se kaže da je privredni rast u Srbiji u posljednjih šest godina bio solidnih 3,8 posto. I opet u prosjeku. I opet kada se malo začepka ispod tog famoznog prosjeka, vidi se da je čak 84 posto privrede imalo ispodprosječni rast, a da je dio onih koji su rasli više od prosjeka (financijski) pogurala država.

Domaća poduzeća kadra su investirati, vjerovali ili ne, tek nešto više nego što građani godišnje potroše na kupovinu i renoviranje stanova i kuća. I kako u ovotjednom intervjuu kaže nekadašnji prvi čovjek Fiskalnog savjeta **Pavle Petrović**, Srbija je zemlja državnog kapitalizma u kome su država i povezane inozemne kompanije glavni investitori.

Na duže staze neodrživo. Kao što su, sva je prilika na duže staze, neodržive i blokade fakulteta. Pritisak na sveučilišta raste, cure i svi mogući rokovi za završetak studentske godine, stiže nova generacija koja čeka upis. Uz najavu ozbiljnog nasrtaja na autonomiju i slobodu sveučilišta. Što je praksa kojoj se pribjegava uvijek kada treba disciplinirati slobodnomisleće akademske građane. (I ne samo njih.)

Oni koji duže pamte ovo će sličiti na 1998. godinu i tadašnji Zakon o sveučilištu. Još nam samo fali Zakon o informiranju. Mislim na onaj iz 90-ih.

Z. V.

Dan državnosti Republike Hrvatske u Zemunu

Važan datum matične domovine

Euharistijskim slavljem i prigodnim programom u župnoj crkvi Uznesenja Blažene Djevice Marije u Zemunu 27. svibnja svečano je obilježen Dan državnosti Republike Hrvatske. Ovaj događaj, u spomen na konstituiranje prvog demokratski izabranog višestranačkog Sabora 30. svibnja 1990. i na povijesnu ulogu Hrvatskog sabora u očuvanju hrvatske državnosti tijekom više stoljeća, više od 15 godina organiziraju Društvo Hrvatske mladeži Zemuna i Zajednica Hrvata *Ilija Okrugić* u suradnji sa zemunskim župnikom preč. **Jozom Dusparom**.

Svečanost je započela svetom misom koju je predvodio srijemski biskup mons. **Fabijan Svalina** u zajedništvu sa župnikom domaćinom preč. Jozom Dusparom, kancelarom Srijemske biskupije vlč. **Tomislavom Lasićem**, kancelarom Beogradske nadbiskupije vlč. **Ivanom Poletom** i đakonom vlč. **Markom Koprčinom**.

»Mi koji volimo svoju domovinu razmišljamo i o datumu koji je iznimno važan za noviju povijest Hrvatske i u zemunskoj župi tradicionalno slavimo Dan državnosti Republike Hrvatske i to nas raduje. Važno je da ljudi budu slobodni u izricanju svojih ideja, kao i u obilježavanju važnih datuma naše matične domovine. Ovaj događaj je za nas kao manjinsku zajednicu važan jer njegovim obilježavanjem obnavljamo i jačamo svoj identitet, da ne

»Trudimo se svake godine za Dan državnosti Republike Hrvatske napraviti program, pozovemo ljude ne samo iz Zemuna i Beograda nego i iz drugih mjesta. Program smo realizirali kroz projekt koji je financiran od Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske«, izjavio je predsjednik Hrvatske mladeži Zemuna **Petar Dujić**.

Kao i svake godine, na proslavi su sudjelovali predstavnici Veleposlanstva Republike Hrvatske u Srbiji. Tradicionalno, predsjednik Hrvatske mladeži Zemuna **Petar Dujić** uručio je zamjeniku veleposlanika **Ivanu Zeku Pivaču** cvjetni aranžman u obliku šahovnice.

»Svim pripadnicima hrvatske zajednice želim zajedništvo. Vlada Republike Hrvatske jako dobro kroz brojne programe, financijske mogućnosti i druge potpore podržava sve ono kvalitetno što hrvatska zajednica vrlo snažno i adekvatno osmišljava na ovim prostorima. Ali ključno je zajedništvo. Ako zajednica ima viziju, put kojim želi kročiti i želi učiniti, Republika Hrvatska i Vlada Republike Hrvatske znat će kako će podržati i to je nešto što se godinama čini kvalitetno. Kroz zajedništvo će sve ostalo doći samo po sebi«, poručio je zamjenik ve-

leposlanika **Ivan Zeko Pivač**.

U drugom dijelu programa svojim su se skladbama predstavili zbor *Odjek* i violinist **Andrej Kukuruzar**.

Svečanosti su prisustvovali i **Nenad Prokić** iz Ambade suverenog malteškog reda, predsjednik Mladeži DSHV-a **Marin Piuković**, vijećnik HNV-a **Nikola Pavlić** te predstavnici hrvatskih udruga iz Srijema i Novog Sada. S. D.

zaboravimo tko smo i kako dalje djelovati u svjedočenju svog identiteta. Time što mi izražavamo svoju ljubav prema Hrvatskoj ne umanjujemo ljubav prema domovini u kojoj živimo. Mi smo lojalni građani države u kojoj živimo, poštujemo je i cijenimo«, istaknuo je preč. Duspara.

Društvo Hrvatske mladeži Zemuna svake godine sudjeluje u organizaciji Dana državnosti Republike Hrvatske.

Hrvatska danas slavi Dan državnosti

Dan državnosti obilježava se u spomen na konstituiranje prvog, demokratski izabranog višestranačkog Sabora 30. svibnja 1990. godine. Izabrani zastupnici tada su na konstituiranju novog Sabora Socijalističke Republike Hrvatske, kojemu su nazočili i brojni gosti iz domovinske i iseljene Hrvatske te predstavnici vjerskih zajednica, za predsjednika Sabora izabrali **Žarka Domljana**, a za potpredsjednike **Ivicu Percana**, **Stjepana Sulimanca** i **Vladimira Šeksa**.

Za predsjednika Izvršnog vijeća Sabora izabran je **Stjepan Mesić**, a za predsjednika Predsjedništva Socijalističke Republike Hrvatske **Franjo Tuđman** koji je u svom prvom govoru pred novoizabranim zastupnicima naglasio kako konstituiranje prvog višestranačkog Sabora predstavlja prvi korak na povratku hrvatskoga naroda i njegove države europskoj civilizacijskoj, političkoj, kulturnoj i gospodarskoj tradiciji.

Od donošenja Zakona o izmjenama i dopuni Zakona o blagdanima, spomendanima i neradnim danima u Republici Hrvatskoj 2001. godine sve do 2020. taj se dan obilježavao kao Dan Hrvatskoga sabora. Donošenjem novoga Zakona o blagdanima, spomendanima i neradnim danima u Republici Hrvatskoj u studenome 2019., koji se primjenjuje od 1. siječnja 2020., 30. svibnja ponovno se, kao i do 2001. godine, obilježava kao Dan državnosti Republike Hrvatske.

(Hrvatski sabor)

Sastanak HNV-a s gradonačelnikom Sombora

Predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća **Jasna Vojnić** sastala se u srijedu, 21. svibnja, s gradonačelnikom Sombora **Antoniom Ratkovićem**. Kako je objavljeno na Facebook stranici HNV-a, razgovaralo se o

projektima hrvatske zajednice na području Grada Sombora i proglašenju ustanova kulture od značaja za hrvatsku nacionalnu manjinu.

Uz predsjednicu Vojnić i predsjednika IO HNV-a **Malinka Katića**, u razgovoru su sudjelovali i predsjednik HKUD-a **Vladimir Nazor Tomica Vuković** i predsjednica KUD-a Hrvata **Bodrog Anita Đipanov Marijanović**, pomoćnik gradonačelnika **Davor Francuz** i suradnici gradonačelnika.

Razgovor o pravima nacionalnih manjina

Zastupnici Stranke demokratske akcije Sandžaka u Republičkoj skupštini **Ahmedin Škrijelj** i **Minela Kallender** sastali su se u ponedjeljak, 26. svibnja, u Subotici u Matici sa zastupnicom u Hrvatskom saboru **Jasnom Vojnić**.

Tijekom sastanka razgovaralo se o zajedničkom radu i aktivnostima na zaštiti Ustavom i zakonima zajamčenih prava nacionalnih manjina u Srbiji, kao i položaju i zaštiti interesa Bošnjaka i Hrvata kao manjinskih zajednica.

H. R.

Završetak projekta o manjinskim politikama i praksama

Jaz između manjinskih i sektorskih politika, centra i lokala

Neka vijeća funkcioniraju u punom kapacitetu dok neka samo egzistiraju na papiru. Jedan od problema koji je uočen u projektu je postojanje jaza između manjinskih i sektorskih politika. Postoji i jaz između centralističkog pristupa akcijskog plana i znanja lokalnih službenika o ostvarivanju manjinskih prava

»Ostvarivanje prava i sloboda pripadnika nacionalnih manjina u Srbiji: Izazovi i mogućnosti za unapređenje politika i praksi«, bila je tema konferencije, održane 26. svibnja u Aeroklubu u Beogradu. Konferencijom je završen dvoipolgodisnji projekt »Zaštita manjina u procesu pristupanja EU« koji su od siječnja 2023. do lipnja 2025. zajednički proveli Europski centar za manjinska pitanja (European Centre for Minority Issues – ECMI) i Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH, u suradnji s Ministarstvom za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog. Projekt je bio dio šireg programa »Podrška jačanju vladavine prava u Republici Srbiji«, koji zajednički

»Kroz naš zajednički rad vidjeli smo da su 24 nacionalne manjine itekako zainteresirane za zaštitu svojih prava, ali isto tako detektirali smo da imamo manjine koje uživaju pun sustav zaštite i čija se prava ostvaruju na najvišem mogućem nivou, ali i da imamo manjine koje i dalje teže integraciji u našem društvu. Zato smo i kroz ovaj projekt postavili četiri važna tematska područja kako bismo detektirali probleme s kojima se suočavaju pojedine nacionalne manjine, ali i vidjeli što je to što je dobro u praksi. Svjesni smo da je u ovom trenutku potrebno donijeti jedan dobar Akcijski plan za zaštitu manjina koji će biti u skladu s preporukama Savjetodavnog komiteta, ali i s potrebama nacionalnih manjina.

financiraju Europska unija i njemačko Savezno ministarstvo za ekonomski razvoj i suradnju (BMZ).

Različite razine ostvarivanja prava

Direktor Europskog centra za manjinska pitanja **Vello Pettai** otvorio je konferenciju, a o projektu je govorio državni tajnik za ljudska i manjinska prava **Reihan Kurtović**. Kurtović je istaknuo kako je bilo dosta izazova, ali kako su vrlo uspješno surađivali u realizaciji ovog projekta.

Često potrebe nacionalnih manjina nisu prepoznate kroz određena strategijske dokumente jer se uzmu kao parametar manjine koje imaju visok nivo zaštite prava, a druge manjine budu neprepoznate. Zato metodologija izvještavanja mora biti adekvatna kao i akcijski plan«, kazao je Kurtović.

Istaknuo je kako su detektirali da od 2009. godine neka nacionalna vijeća funkcioniraju u punom kapacitetu dok određena vijeća samo egzistiraju na papiru i ne ispunjavaju svrhu svog postojanja, te je jedan od ciljeva bio jačanje kapaciteta nacionalnih vijeća. Također je istaknuo kako državni službenici često nisu svjesni da su manjinska prava ustavna i zakonska obveza i da su oni prvi korak i prva instanca u ostvarivanju manjinskih prava, te je istaknuo kako treba jačati kapacitet državnih službenika i educirati ih jer zbog neznanja dolazi do nepoštovanja prava nacionalnih manjina.

Manjinska prava van strategija i akcijskih planova

U panel diskusiji s ekspertima u području manjinskih prava angažiranih na projektu i članovima tima govorili su izvanredni profesor Fakulteta za pravne i poslovne studije dr. **Lazar Vrkić**, prof. dr. sc. **Katinka Beretka**, samostalni savjetnik za inspekcijski nadzor za službenu uporabu jezika i pisma **Adrian Borka** iz Pokrajinskog tajništva za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice, pučki pravobranitelj Općine Žitište **Aleksa Kuzman** i lokalna menadžerica projekta **Jelena Mihajlov**. Raspravu je moderirala koordinatorka projekta **Ljubica Đorđević**, istraživačica iz ECMI. Ona je predstavila rad na projektu koji se odvijao kroz održavanje treninga i radionica za nacionalnomanjinska vi-

Unaprjeđenje kapaciteta za ostvarivanje prava

U procesu pristupanja Srbije EU zaštita prava nacionalnih manjina ostaje jedno od ključnih pitanja, kao dio šireg okvira političkih kriterija iz Poglavlja 23. Iako Srbija posjeduje opsežan pravni okvir u ovom području, brojni izazovi i dalje postoje – kako u pogledu dosljedne i koherentne manjinske politike, tako i u provođenju konkretnih mjera za primjenu propisa, posebno na lokalnoj razini. Stoga je cilj ovog projekta bio podržati unaprjeđenje kapaciteta za ostvarivanje prava nacionalnih manjina, s fokusom na razvijanje sustava izvještavanja za praćenje primjene Akcijskog plana za ostvarivanje prava nacionalnih manjina, jačanje institucionalnih kapaciteta nacionalnomanjinskih vijeća i savjeta za međunacionalne odnose, kao i podizanje svijesti zaposlenih u javnoj upravi o pravima i potrebama pripadnika manjinskih zajednica.

jeća, zaposlene u javnoj upravi, treninge za savjete za međunacionalne odnose, a izrađena je i metodologija za izvještavanje o akcijskom planu te je urađena studija o manjinskim praznicima i simbolima.

»Provođenje projekta nije bilo jednostavno, prije svega zbog političkih okolnosti, provođenja parlamentarnih i lokalnih izbora, prosvjeda i pada vlade, ali i činjenice da manjinska pitanja nisu prioritet, osim nama u ovoj dvorani. Ipak, uspjeli smo provesti ciljeve prije svega zahvaljujući dobroj suradnji s partnerima iz Ministarstva za ljudska i manjinska prava, Savjeta Europe, OEES-a i svim dobrim ljudima na lokalnoj razini koji su pokazali otvorenost i spremnost za suradnju«, rekla je Đorđević, sumirajući dojmove s dvoipolugodišnjeg rada na projektu.

Jelena Mihajlov je rekla kako je jedan od problema koji su uočili jaz između manjinskih i sektorskih politika, odnosno neuključenost manjinskih prava u strategije i akcijske planove sektorskih ministarstava. Istakla je i kako su lokalni i regionalni konteksti najvažniji u dinamici između nacionalnih zajednica.

Profesorica Katinka Beretka istakla je kako postoji jaz između centralističkog pristupa akcijskog plana i znanja lokalnih službenika o ostvarivanju manjinskih prava na lokalnoj razini. Dodala je kako je potrebno napraviti most između starog i novog akcijskog plana koji se treba donijeti i koji bi više trebao uvažiti lokalni kontekst.

Adrian Borka, koji je bio trener za službenu uporabu jezika u projektu, rekao je da je ova problematika veoma zahtjevnost i izazovna imajući u vidu broj jezika koji su uvedeni u službenu uporabu u AP Vojvodini. Ocijenio je stanje zadovoljavajućim te dodao kako i dalje postoji puno prostora za poboljšanje. Istaknuo je kako je potrebno osvježiti i educirati javne službenike na lokalnoj razini o uporabi manjinskih jezika u službenoj uporabi.

»Ako jedinica lokalne samouprave ponudi dobar mehanizam uporabe manjinskih jezika, onda će takvo pravo vjerovatno rasti. Ako ne ponudite službenike koji govore taj upravni, pravni jezik u lokalnoj zajednici, onda će se pripadnik te manjine odlučiti na korištenje srpskog jezika kako bi proveo neku proceduru jer će to biti mnogo lakše i efikasnije. To se ne smije dogoditi, i lokalna samouprava treba biti spremna sa svojim ljudskim i finansijskim kapacitetima pružiti ostvarivanje tog prava.«

Reforme su neophodne

U raspravi je istaknuto kako pravni status nacionalnih vijeća još uvijek nije u potpunosti definiran, te da ne postoje kaznene odredbe ukoliko se odluke koje vijeće kao samoupravno tijelo donosi, dok u slučajevima neprovođenja odluka drugih tijela to postoji.

Kurtović je također istaknuo kako je sazrelo vrijeme za reforme područja manjinskih prava i da je potrebna promjena zakona o nacionalnim vijećima te da je potrebno riješiti i problem financiranja nacionalnomanjinskih vijeća jer sadašnja sredstva nisu dovoljna za profesionalizaciju rada vijeća.

Adrian Borka je rekao kako će izmjena zakona biti u novom Akcijskom planu.

U drugom dijelu konferencije Vello Pettai predstavio je studiju »Simboli i praznici nacionalnih manjina u uporednoj europskoj perspektivi«, a ekspert za izradu metodologije izvještavanja za Akcijski plan **Massimo Moratti** predstavio je »Priručnik za metodologiju izvještavanja o implementaciji Akcijskog plana za ostvarivanje prava nacionalnih manjina«.

Na koncu se govorilo o njemačkim iskustvima i praksama u izvještavanju i praćenju provođenja manjinskih politika.

J. D.

Godišnji susret hrvatskih udruga

Kultura u rukama zajednice: od ideje do suvenira

»Ono što želimo sada je vidjeti kako udruge mogu same sebi pomoći i tu se rodila ideja suvenira, suvenirnice i sedam matica. To su tri stvari koje će se uvezati i pomoći udrugama da razviju svoju samoodrživost«, kazala je Jasna Vojnić

Hrvatsko nacionalno vijeće organiziralo je proteklog vikenda godišnji susret hrvatskih udruga kulture. Na susretu, koji je održan u Zobnatici, birani su suveniri koji na najbolji način oslikavaju hrvatsku zajednicu u Srbiji i koji će biti dio suvenirnice koja će biti otvorena u staroj zgradi HNV-a. Za najbolji suvenir proglašen je suvenir KUD-a Hrvata Bodrog iz Monoštora.

Tradicija i poduzetništvo

Na susretu u Zobnatici bili su predstavnici 34 udruge koji su svoju zajednicu, sredinu iz koje dolaze predstavili s 49 suvenira. Prema riječima predsjednice Hrvatskog nacionalnog vijeća u Srbiji **Jasne Vojnić**, namjera je bila potaknuti udruge na inovativnost i kreativnost, ali i omogućiti im ostvarivanje dodatnih prihoda.

»Sredstva koja dolaze iz Hrvatske stalno se povećavaju i zahvaljujući županijama mi smo natječaj HNV-a za udruge s tri milijuna dinara povećali na osam milijuna. Svjesni smo da to za redoviti rad i neki napredak udruga nije dovoljno. Radit ćemo i dalje na tome da ta sredstva budu veća.

Povećavaju se sredstva iz Središnjeg državnog ureda, za prekogranične projekte, bit će i novih programa. Ono što želimo sada je vidjeti kako udruge mogu same sebi pomoći i tu se rodila ideja suvenira, suvenirnice i sedam matica. To su tri stvari koje će se uvezati i pomoći udrugama da razviju svoju samoodrživost«, kazala je Vojnić.

Za projekt suvenirnice, koja će biti u podrumu stare zgrade HNV-a, osigurana su sredstva na europskom projektu prekogranične suradnje INNATUS, koji treba biti završen krajem sljedeće godine.

»Ono što je jako važno jest da, kada suvenirnica bude gotova, već imamo gotove suvenire koji će biti dostupni u našoj suvenirnici. Zato su to dva procesa koja moraju ići paralelno – razvoj ideja i završetak same suvenirnice. Ideja je da suvenirnica stalno bude otvorena, a ne samo po potrebi, kada dođu turisti. Imat će izlaz na Preradovićevu ulicu i bit će dostupna i u prigodama kao što su prve priče i krizme, kada dolaze turisti ili gosti, te da se uvijek može kupiti neki suvenir. Dakle, prvo, da je uvijek dostupna, drugo, da predstavlja našu zajednicu i da gost može nešto ponijeti, i treće, da potaknemo samoodrživost naših udruga. Ono što je na nama jest da osmislimo priču iza svakog suvenira. Svaki suvenir mora biti priča za sebe, da kada ga vidite, pobudi neku emociju i poveže vas s Hrvatima u Srbiji. U tom kontekstu, bit će važno da se projekt 'sedam matica' paralelno dovrši, jer kada turisti posjete ta mjesta, znamo da svatko želi nešto ponijeti, i tu će se ova priča još više zakotrljati«,

kazala je Vojnić i dodala da projekt predviđa i mogućnost otkupa dijela suvenira, kao i njihovo prikazivanje na izložbama.

»Ove godine tema susreta je izbor autentičnog suvenira hrvatske zajednice u Srbiji. Oko 40 je aktivnih udruga, a

više od polovine njih za ovaj susret pripremilo je suvenire koje na najautentičniji način predstavljaju njihovu udrugu, zajednicu na tim prostorima. Suveniri su sjajni, u njihovu izradu uloženo je puno truda. Sastanak udruga nama je jako važan jer nam cilj nije samo druženje i povezivanje, nego i to da čujemo s kakvim se izazovima i problemima suočavamo i da pokušamo pronaći rješenja. Naravno, želimo biti što konstruktivniji, tu smo da čujemo i sva ostala pitanja», kazao rekao je predsjednik Odbora HNV-a za kulturu **Denis Lipozenčić**.

Sastanak udruga kulture održava se svake godine, a i ove se godine govorilo o financiranju te o projektima koji se očekuju u narednom razdoblju.

Iz monoštorskog kijera

Iako je svaki izloženi suvenir bio autentična priča, morali su se odabrati oni najbolji. Po ocjeni povjerenstva koje je imalo zadaću odabrati najautentičnije suvenire, prvom nagradom nagrađen je suvenir KUD-a Hrvata *Bodrog* iz Monoštor.

»Udruga je osmislila suvenir koji na autentičan način prikazuje monoštorski način pripreme ribljeg paprikaša. Monoštor zovu još 'Selo na sedam Dunava', jer je otočić okružen Dunavom, kanalima i dunavskim rukavcima i uvijek volim reći da su šume i vode oblikovale način života Monoštoraca. Upravo iz tog bogatstva koje nas okružuje rodila se ideja za suvenir koji predstavlja nematerijalnu tradicijsku baštinu, odnosno način pripreme ribljeg paprikaša. U tom našem paketu je tijesto za paprikaš, mljevena crvena paprika, sok od rajčice, ljutica, odnosno prerađena paprika za dodavanje ljutine, dodali smo i žlicu za probanje paprikaša i recept za kuhanje ribljeg paprikaša na šokačkoj ikavici. Isto tako, na svim proizvodima su natpisi na ikavici, pa tako na vrećici s tijestom piše 'pristavila sam rizance'. I da se malo našalim: u ovom našem paketu jedino još nedostaje riba. Ovaj paket za pripremu ribljeg paprikaša dio je gastronomske kolekcije koju smo nazvali 'Iz našeg kijera'. Kijer je bila prostorija za čuvanje namirnica sve do pojave prvih uređaja za hlađenje», kazala je predsjednica *Bodroga* **Anita Đipanov Marijanović** i dodala da su svi proizvodi koji su dio nagrađenog paketa proizvodi malih, lokalnih proizvođača.

Drugo mjesto osvojila je UBH *Dužijanica* sa suvenirom *žito za Svetu Lucu*, dok je treće mjesto pripalo Hrvatskom ženskome forumu *Cro femina* za tašne i nesesere i podmetače od materijala i s motivima bunjevačke nošnje. Udruge su međusobno mogle glasovati, pa je tako, po izboru samih sudionika, prvo mjesto osvojio suvenir *pogodi tko sam* Hrvatske čitaonice. Drugi je bio Hrvatski ženski forum *Cro femina* sa suvenirom *taške i neseseri*, dok je treće mjesto pripalo Hrvatskom kulturno-prosvjetnom društvu *Jelačić* iz Petrovaradina za suvenir *rodna kuća bana Jelačića*.

Z. V.

DSHV se priprema za unutarstranačke izbore, održavaju se skupštine mjesnih organizacija

Izbori u okolnostima krize u stranci

Prema informacijama iz Ureda DSHV-a, do srijede, 28. svibnja, održane su izborne skupštine u 10-ak od 48 mjesnih organizacija. Zamjenik predsjednika Goran Kaurić očekuje da će izbori u mjesnim organizacijama biti završeni do početka lipnja, a da će izborna skupština biti održana u drugoj polovici lipnja. Predsjednik Tomislav Žigmanov kaže kako će izbori u stranci biti održani »kada bude donijeta pravovaljana odluka mjerodavnog tijela i kada se izborni proces bude odvijao na način sukladan Pravilniku o izborima u DSHV-u, a ne kako nekome padne na um«

Demokratski savez Hrvata u Vojvodini priprema se za izbore. Održavaju se skupštine mjesnih organizacija i podružnica, o čemu se zainteresirani mogu obavijestiti na facebook stranici DSHV-a ili pak facebook stranici Podružnice DSHV-a južno Podunavlje. Izbori se odvijaju u situaciji krize u stranci o čemu smo razgovarali s predsjednikom stranke **Tomislavom Žigmanovim** i zamjenikom predsjednika **Goranom Kaurićem**.

Izbori u nejasnim okolnostima

Situacija je prilično nejasna još od sjednice Vijeća DSHV-a koja je održana 12. ožujka i na kojoj je, prema službenom izvješću, »Vijeće DSHV-a donijelo odluku o održavanju izbora za tijela upravljanja na svim razinama, koji se imaju održati tijekom ove godine«. Ove je odluke, međutim, osporio zamjenik predsjednika DSHV-a Goran Kaurić navodeći kako su usvajanja odluka na sjednici Vijeća pratila nepravilnosti, odnosno da je usvajanje izvješća o radu stranke u 2024. s 19 glasova »za«, od 39 nazočnih članova Vijeća bilo kršenje Statuta i Pravilnika, te da je nakon toga dio vijećnika napustio sjednicu čime su ostale odluke usvojene bez kvoruma za nastavak sjednice.

Nakon toga je zamjenik predsjednika stranke Goran Kaurić sazvaio izvanrednu sjednicu Vijeća uz potpise 30 vijećnika, koja je održana 29. travnja u prostorijama HKC-a *Bunjevačko kolo* u Subotici. Kako je tada Kaurić obrazložio, sjednicu je sazvaio jer to nije uradio predsjednik stranke Tomislav Žigmanov u roku od 10 dana od dana podnošenja zahtjeva potrebnog broja vijećnika.

Žigmanov je osporio legitimnost i legalnost ove sjednice na kojoj su vijećnici donijeli odluke da se raspisuju izbori na svim razinama, da će izborna skupština biti odr-

žana 15. lipnja u HKC-u *Bunjevačko kolo* i na kojoj su izabrani članovi izbornog povjerenstva.

Dio izbornog procesa u stranci je i održavanje skupština svih mjesnih odbora i podružnica na kojima trebaju, među ostalim, biti izabrani i izaslanici za izbornu skupštinu DSHV-a na kojoj će stranka birati svoje čelništvo te su, nakon održana dva vijeća, uslijedile i skupštine MO i podružnica oko čije legitimnosti i legalnosti također postoje sporenja između čelništva kao i članstva stranke.

Osnovana je mjesna organizacija u Zemunu, a iz novosadske MO se izdvojila MO Petrovaradin. Do sada su, prema neslužbenim podacima, održane sjednice u Starčevu, Vajskoj, Baču, Plavnoj, Bačkom Petrovcu, Maloj Bosni, u Novom Sadu (za Petrovaradin), Gatu, Malom Bajmoku i Tavankutu.

Kaurić: Ne mogu se prolongirati izbori!

Zamjenik predsjednika DSHV-a Goran Kaurić rekao je za *Hrvatsku riječ* kako ne može točno reći gdje su sve održane sjednice, kako na neke ide na neke ne, ali da sve »ide solidno« i po planu te da mjesne organizacije i podružnice šalju obavijesti i izvještaje o održanim skupštinama u ured stranke.

»U suštini, izborni procesi u DSHV-u se provode jer je to statutarna obveza i izbori se ne mogu prolongirati. Mandat svih tijela DSHV-a – predsjednika, Predsjedništva i Vijeća traju četiri godine. U srpnju 2021. su izabrana ova tijela te se do srpnja ove godine moraju izabrati nova tijela i rukovodstvo i zbog toga je dio članova Predsjedništva i Vijeća transparentno, pozvavši sve medije, održao sjednicu Vijeća i donijeli smo odluke na koje nas obvezuje statut DSHV-a. Predsjednik stranke Žigmanov je u petak (23. svibnja) održao sjednicu Vijeća na kojoj je konstatirao kako nema kvoruma i nije donio nikakve odluke i zato mi-

slim da je sada lopta na njegovom terenu. Sjednice skupština mjesnih organizacija se održavaju, pozivi i zapisnici stižu u centralu stranke, u ured DSHV-a. Ne znam na terenu točno broj, na nekim skupštinama većih MO kao što je MO Mala Bosna sam nazočio, kao i u Petrovaradinu, bit ću i u Novom Sadu, Srijemskoj Mitrovici... U Banatu su održane sjednice, neke subotičke MO su održale skupštinu ali ne znam točno. Održavaju se sukladno rokovima, bit će sve ispoštovano. Međutim, imamo jedan problem da predsjednik piše o svemu i svačemu, a ne piše o onome što je bitno a to su izbori», kaže Kaurić.

Što se tiče situacije u samoj stranci, Kaurić kaže kako kada bi rekli da je DSHV podijeljen, mogao bi netko pomisliti da postoje dvije polovine:

»Ali ja mislim da tu velike podjele nema, ima razlike u mišljenjima, ali je jasna većina dužnosnika DSHV-a na strani Statuta i na strani onoga što kažu pravna akta naše stranke«.

On je dodao kako ovo nije osobni sukob između njega i Žigmanova jer, kako je naveo, »ja ne doživljam tako politiku i ne bih želio da se to tako razumije u javnosti«. Kaurić očekuje da će izbori u mjesnim organizacijama biti završeni do početka lipnja, a da će izborna skupština biti održana u drugoj polovici lipnja.

»Svaka mjesna organizacija na osnovu broja članova određuje broj izaslanika za skupštinu i mislim da se kreće kao i prošli put jer nije bilo drastičnog uvećanja ili umanjenja članstva. Mislim da je to 2021. godine bilo oko 210, a za kvorum je bilo potrebno oko 107 izaslanika. Izorno povjerenstvo s predsjednikom **Petrom Balaževićem** to vodi i ja u to ne ulazim niti se želim miješati«, kaže Kaurić.

Žigmanov: Održavanje izbora nije upitno!

S druge strane, predsjednik stranke Žigmanov kaže kako je sjednica Vijeća DSHV-a održana 23. svibnja i da zaista nije bilo kvoruma, te nisu donošene odluke, ali se s vijećnicima koji su došli razgovaralo o stanju i izazovima u stranci:

»Na posljednjoj sjednici Vijeća nije bilo potrebnog broja vijećnika za pravovaljano odlučivanje, no 18 nazočnih vijećnika, koji su dragovoljno a ne uz ucjene došli i gdje nije bilo slučaja zamjene identiteta vijećnika radi osigura-

nja kvoruma, raspravljalo je o stanju i izazovima pred kojima se DSHV nalazi«, rekao je Žigmanov za naš tjednik.

U pogledu do sada održanih skupština mjesnih organizacija Žigmanov kaže:

»Prema informacijama iz Ureda DSHV-a, do srijede 28. svibnja su održane izborne skupštine samo u 10-ak od 48 mjesnih organizacija. Kako je ova godina izborna u DSHV-u, njihovo održavanje nije upitno. Kada je pak riječ o načinu održavanja, bilježe se značajni nedostaci u načinu sazivanja izbornih skupština – prevladava usmenim putem i za veoma kratko vrijeme, a verifikacija nazočnih

članova DSHV-a nije uvijek učinjena na valjani način. Tijekom same skupštine gdje je, budući da je izostalo i minimalne pripreme, imao kaotičnu narav, u mnogim slučajevima registriran je samovoljno određen broj izaslanika za izbornu skupštinu stranke, među kojima je veliki broj onih koji nisu članovi DSHV-a, a na nekoliko skupština je visoko zloupotrebjeno samo održavanje Skupštine na način da su se u rad posve začudno penetrirali vodeći ljudi Fondacije *CroFond*, predstavljajući program poticaja za poljoprivrednike (sic!)«.

Na pitanje kada će biti održani izbori u stranci, Žigmanov odgovara:

»Kada bude donijeta pravovaljana odluka mjerodavnog tijela i kada se izborni proces bude odvijao na način sukladan Pravilniku o izborima u DSHV-u, a ne kako nekome padne na um!«.

Što se tiče situacije u stranci i kako će se ona razriješiti, Žigmanov kaže:

»Stranka je, opće je poznato, u krizi koja je izazvana neodgovornim djelovanjem dijela članstva te interesnih grupacija izvan stranke kojima je stalo da se DSHV razori, a hrvatska zajednica izgubi politički legitimitet svođenjem na družinu nesvjesnih građana čije je vodstvo zainteresirano isključivo za sinekure i novčane privilegije«.

Žigmanov, međutim, vjeruje da će DSHV i iz ove krize uspješno izaći:

»Vjerujem da će DSHV izaći ojačan kada je riječ o postupanju prema vlastitim normativnim aktima, a da će onih koji su spremni služiti se gotovo svim sredstvima za ostvarivanje svojih nelegitimnih interesa biti znatno manje«.

J. D.

Neodrživ model jednopartijskog državnog kapitalizma

Model državnog kapitalizma s jednom partijom (politički kapitalizam) dovodi do toga da demokracija snažno slabi u Srbiji. Od 2012. godine de facto jedna partija je na vlasti. Demokratske slobode u Srbiji brzo se smanjuju i znatno su ispod nivoa centralne i istočne Europe. Od 2015. vrijednost indeksa sloboda sistematski pada – to je najveći pad u Europi i sedmi najveći na svijetu. Srbija je 2019. godine prešla iz djelomice konsolidirane demokracije u hibridni režim

Intervju vodila: Zlata Vasiljević

U Srpskoj akademiji nauka i umetnosti nedavno je održan panel na kom je predstavljeno izvješće Svjetske banke »Rast do visokog dohotka u Europi i centralnoj Aziji«. Na tom panelu akademik i bivši predsjednik Fiskalnog savjeta **Pavle Petrović** u svojoj prezentaciji ukazao je da je Srbija s trendom rasta od četiri posto ispred zemalja centralne i istočne Europe, čiji je rast tri posto, ali je ukazao i na mogući problem. Iza naglog ubrzanja privrednog stoji skokovit rast investicija. S oko 17 posto BDP-a u periodu 2014. do 2016. investicije su došle do 23 odsto u periodu 2021. do 2023. godine. Ali zabrinjava što najveći doprinos rastu investicija dolazi od države. Od ukupnog iznosa investicija, 42 posto su direktno državne investicije ili javnih poduzeća. Pored toga, 22 posto je sudjelovanje stranih direktnih investicija koje su često podržane subvencijama, pa i na njih na neki način utječe država. U odnosu na ovo, investicije domaće privrede su svega 19 posto. To je tek dva posto više od investicije domaćinstava u stanove i druga ulaganja koja su 17 posto BDP-a. Akademik Petrović ukazao je da i pored bržeg privrednog rasta Srbije od zemalja centralne i istočne Europe produktivnost u Srbiji sporije raste. U Srbiji je rast produktivnosti oko 2,5 posto, u zemljama centralne i istočne Europe to je 2,8 posto, a u Rumunjskoj, Bugarskoj i Hrvatskoj to je oko pet posto. Investicije u Srbiji, iako

visoke, ne dovode do tehnološkog progresa. Razlog je što je većina investicija, pa i stranih, u tradicionalnim sektorima. Domaće investicije odlaze dominantno u poljoprivredu, trgovinu, građevinarstvo, prehrambenu industriju, tradicionalne sektore. Čak i u tehnološkim sektorima, primjećuje Petrović, postoje firme koje rade poslove niske dodane vrijednosti.

»Domaći privatni sektor je zarobljen. Razlog su institucije, vladavina prava, korupcija. Srbija od 2014. godine zaostaje u tim područjima. Indeksi građanskih sloboda opadaju, a od 2017. imamo svake godine građanske prosvjede. Postavlja se teza da prosvjedi utječu loše na ekonomiju, ali prvo su građani reagirali na smanjenje sloboda«, ocijenio je na panelu akademik Petrović.

U intervjuu za *Hrvatsku riječ* on govori zašto je Srbija zarobljena među srednje razvijene zemlje, čini li država nešto da riješi poteškoće koje usporavaju privredni rast i zašto su i za to važne institucije koje rade svoj posao.

► **Po ekonomskoj razvijenosti Srbija se svrstava u srednje razvijene zemlje i pripada grupi od oko 50 zemalja s višim srednjim dohotkom. Znači li to da Srbija može lako ući među zemlje s visoko razvijenom privredom?**

Srbija pripada grupi od oko pedeset zemalja u svijetu s višim srednjim dohotkom i s njima se nalazi pred odlučujućim korakom ka visoko razvijenim privredama. Taj ko-

rak, međutim, nije lako učiniti. Međunarodna istraživanja pokazuju da je taj korak u posljednja tri desetljeća napravila tek trećina od preko 100 srednje razvijenih zemalja. To znači da najveći broj zemalja dugoročno ostaje u statusu srednje razvijenih, što se u ekonomiji često naziva i zamkom srednje razvijenosti. Ipak, dobra vijest za Srbiju je to što su u uskom krugu zemalja koje su u prethodnim desetljećima uspješno prešle iz srednje u visoku razvijenost – svih 11 članica EU iz centralne i istočne Evrope (CIE). Razvojne faze srednje razvijenih privreda stilizirano se mogu opisati u tri koraka. U početku, na prijelazu iz ekonomski nerazvijene u srednje razvijenu zemlju, privredni rast guraju visoke investicije bez značajnije primjene suvremenih tehnologija i znanja. Ovaj rast potom se iscrpljuje, pa je za dostizanje višeg srednjeg dohotka neophodno da se kroz investicije ubrizgavaju u privredu i nove tehnologije i znanja koja već postoje u razvijenom svijetu – tzv. infuzija. Najzad, odlučujući pomak ka zemljama s visokim dohotkom zahtijeva da privredni rast bude vođen, pored investicija i infuzije, i vlastitim inovacijama. Srbija je početkom dvijetisućitih, sa svih 11 zemalja centralne i istočne Evrope, bila srednje razvijena ekonomija – nešto

ispred Bugarske i Rumunjske, a iza ostalih. Dvadeset i pet godina kasnije, svih 11 zemalja CIE uspješno su prešle u grupu visoko razvijenih, dok je Srbija i dalje ostala srednje razvijena. To znači da je privreda Srbije duže od dva desetljeća nedovoljno rasla, što predstavlja suštinsku karakteristiku zamke srednje razvijenosti. Istraživanje za Srbiju i zemlje CIE pokazuje da privredni rast Srbije na prvom mjestu generiraju investicije, a tek potom tehnički progres. Zbog toga je srpska privreda u svojoj srži i dalje čvrsto zarobljena u okvirima srednje razvijenosti. Nasuprot tome, u zemljama CIE, uključujući i nama najbliže, Bugarsku, Rumunjski i Hrvatsku, situacija je obrnuta – tehnički progres ima primarnu ulogu u privrednom rastu. Ulazak Srbije u klub visoko razvijenih zemalja može se dogoditi tek kad dođe do prijelaza s privrednog rasta baziranog na akumulaciji kapitala, na onaj koji pokreću tehnički progres i rezultirajući rast produktivnosti. Ta ključna promjena, koja se dogodila u svim zemljama CIE, u Srbiji još uvijek nije otpočela.

► **Kažete ključna promjena dogodila se u svim zemljama centralne i istočne Evrope, ali ne i u Srbiji. Što je posljedica toga?**

Prvi veliki strukturni problem privrede Srbije je dominacija tradicionalnih, niskotehnoloških sektora s malom dodanom vrijednošću, koji upošljavaju niže kvalificiranu i jeftinu radnu snagu. Posljedica toga je neproduktivna upotreba osnovnog ekonomskog resursa – radne snage. U Srbiji je, za razliku od zemalja CIE, preko polovine zaposlenih »zarobljeno« u tradicionalnim sektorima koji

FOTO: Beta / Milan Obradović

generiraju nisku dodanu vrijednost. Pritom, čak i u tim tradicionalnim granama produktivnost u Srbiji upola je manja od istih sektora u okolnim EU privredama. Slično važi i za materijalne resurse koji se također neefikasno koriste. Srbija s jedinicom potrošenih materijalnih resursa napravi tek polovinu onog što stvori CIE. Privredni rast Srbije tako potiče uglavnom od rasta tradicionalnih, niskoproduktivnih sektora, a u CIE od naprednih, visokoproduktivnih sektora. Ovako generiran privredni rast Srbije nema potencijal da joj omogući sustizanje razvijenije CIE. Drugi veliki strukturni problem Srbije predstavljaju

nepovoljna demografska kretanja i značajne emigracije, koji zajedno dovode do iscrpljivanja rezervi radne snage, rasta troškova rada i smanjivanja konkurentnosti privrede. Posljednje se dodatno pogoršava velikim rastom vrijednosti dinara koji nije rezultat veće snage privrede, tj. rasta njene produktivnosti. Sučeljavanje dva iznijeta strukturna problema ukazuje da privreda Srbije neće moći ubuduće ostvarivati stabilan i visok rast nastavljajući s ekstenzivnim zapošljavanjem jeftine radne snage u tradicionalnim sektorima. Naime, uskoro će se rezerve radne snage u Srbiji iscrpiti, dok će veći troškovi rada učiniti neprofitabilnim tradicionalne sektore s malom dodanom vrijednošću.

► **Čini li država nešto da se riješe problemi koji ugrožavaju privredni rast?**

Daje pogrešne odgovore. Ona dodatno povećava svoja kapitalna ulaganja i još jače agitira za velike strane investicije u tradicionalne sektore. Ovaj pristup, međutim, ne može osigurati održiv privredni rast. Naime, pozitivan efekt javnih investicija postupno će opadati zbog njihovog sve manjeg marginalnog doprinosa privrednom rastu, ali i lošeg odabira prioriteta i niske efikasnosti izvršenja. Osim toga, strane investicije ne mogu više računati na obilnu i jeftinu radnu snagu, što dovodi do smanjenja novih ali i povlačenja dijela postojećih investitora koji ne mogu izdržati povećane troškove rada. Dodatni efekt na usporavanje privrednog rasta izaziva sve veće iznošenje iz zemlje profita stranih investitora koje će uskoro premašiti priljev stranih direktnih investicija.

► **Hoćete onda reći da je Srbija zarobljena u takvom ekonomskom sistemu koji ne omogućava privredni rast?**

Postoje različite vrste tržišnog sistema s privatnim vlasništvom, gledano iz ugla ekonomskog prosperiteta. Postoji državni kapitalizam, zatim oligarhijski koji ne osigurava dugoročan i stabilan privredni rast. S druge strane, poduzetnički u kombinaciji s kapitalizmom velikih kompanija to uglavnom uspijeva. Srbija je bliska državnom kapitalizmu s elementima oligarhijskog, u kome elita maksimizira svoje prisvajanje uz ograničenje da osigura neki rast životnog standarda stanovništva i time legitimira svoju vlast. Ovaj sistem sa slabim institucijama drži društvo zarobljenim na niskom dohotku jer elita gubi, politički i ekonomski, a stanovništvo dobiva ako dođe do značajnog unaprjeđenja institucija.

► **Ako je, kako kažete, Srbija bliska državnom kapitalizmu, znači li to da su glavne investicije državne, a da se zanemaruje privatni sektor?**

Državni kapitalizam je model u kome su država i povezane inozemne kompanije glavni investitor. U tom modelu država gura privredni rast, dok je domaći privatni sektor zapostavljen. To je neefikasno i neodrživo rješenje. Država i strani investitori privlače oko 64 posto investicija u Srbiji, a domaća privatna poduzeća investiraju tek ne-

što više (19 posto odnosno 3,5 milijarde eura) od domaćinstava (17 posto odnosno 2,8 milijardi), potrošenih za kupovinu stanova i renoviranja. Sputanost domaćeg privatnog sektora potvrđuje i mali broj poduzeća, naročito novoosnovanih. Srbija ima 30 poduzeća na 1.000 stanovnika, EU ima 72, a centralna i istočna Europa 79 poduzeća. Broj novoosnovanih poduzeća u Srbiji čak je 3,3 puta manji od prosjeka CIE. Niska stopa osnivanja novih poduzeća u Srbiji ukazuje na ograničenu sposobnost domaće ekonomije da se inovira, prilagođava i napreduje – što ponovo odgovara prethodnim nalazima da sadašnji privredni rast Srbije ne počiva na rastu tehničkog progressa i produktivnosti.

Srbija ima 30 poduzeća na 1.000 stanovnika, EU ima 72, a centralna i istočna Europa 79 poduzeća. Broj novoosnovanih poduzeća u Srbiji čak je 3,3 puta manji od prosjeka CIE.

► **Kako se model državnog kapitalizma odražava na privredni rast?**

Ukupan privredni rast (2018.-2024.) bio je solidan: 3,8 posto godišnje. Kažem solidan, ali je reper za Srbiju ipak rast od četiri-pet posto. Taj privredni rast, međutim, pokreću samo tri sektora (rudarstvo, građevinarstvo i IKT (informacijsko-komunikacijska tehnologija) sektor koji zajedno čine 16 posto privrede) s godišnjom stopom rasta od 9,6 posto. Ostatak privrede (84 posto) raste usporeno – samo 2,7 posto godišnje. Rast građevinarstva i rudarstva direktno je pogurala država. A IKT pak raste usprkos »državi« jer ga vuče svjetska tražnja za IT uslugama. Nedovoljan rast 5/6 srpske privrede rezultat je uspavanog privatnog sektora koji ne investira. Rezultat državom vođenog rasta je kvantiteta, a ne kvaliteta. Evo nekih pokazatelja: Rast BDP-a Srbije pokreće snažno povećanje investicija, a ne rast produktivnosti; doprinos kapitala dvostruko je veći nego doprinos tehničkog progressa. Nasuprot Srbiji, u CIE tehnički progres postaje glavni motor rasta. Postoji ogromna kvalitativna razlika: u Srbiji je rast vođen kvantitetom investicija a potom ograničenim širenjem novih tehnologija. Privredni rast u Srbiji bazira se na investicijama i ograničenoj infuziji naprednih tehnologija, a u zemljama centralne i istočne Europe nositelji rasta su investicije, infuzija i inovacije.

► **Za privredni rast, odnosno prelazak u grupu zemalja s visokim dohotkom, potrebna je promjena njenog privrednog modela, odnosno prelaska iz državnog u poduzetnički sistem?**

Osnovni preduvjet za tu tranziciju je izgradnja funkcionalnog institucionalnog okvira. U sadašnjem ambijentu slabe vladavine prava, visoke korupcije, selektivne primjene propisa i političke kontrole nad ekonomskim resursima, tržišna utakmica nije regularna. Poduzetnici zato

nemaju sigurnost da će njihovo vlasništvo, ugovori ili poslovne odluke biti zaštićeni od arbitrarnih intervencija države ili moćnih interesnih grupa, pa je (prije nego što je potrebno) inovativno poduzetništvo iracionalan rizik. Institucionalna nerazvijenost nije samo glavna prepreka izdizanju Srbije u zemlju s visokim dohotkom, već i jedan od osnovnih razloga za masovno odlijevanje ljudskog kapitala. Srbija si više ne može priuštiti da ostane zaglavljena na srednjem nivou razvijenosti, napose uzimajući u obzir sve izražene ograničenja sadašnjeg, državno upravljanih modela privrednog rasta. Strateški zaokret ka poduzetničkom sistemu u srži podrazumijeva izgradnju funkcionalnih, inkluzivnih institucija – koje oslobađaju kapacitete društva, ohrabruju i štite inovacije i potiču konkurenciju. Bez njih, čak i povremeni ekonomski uzleti ostat će izolirani incidenti, a talent i energija mladih nastaviti će se odlijevati van granica zemlje u potrazi za boljim prilikama.

► **Kažete funkcionalne, inkluzivne institucije potrebne su ovoj državi. No, čini se da je upravo tu kronični problem. Kako ga riješiti?**

Velike emigracije značajan su i višedesetljetni problem Srbije: oko 40.000 ljudi (uglavnom mladi) odlazi iz zemlje, a polovina se ne vrati. Odlaze obrazovani i najproduktivniji radnici, koji su baza za ekspanziju poduzetništva i za zapošljavanje u tehnološko naprednim sektorima što je presudno za kreativnu destrukciju. Rastu državni troškovi za mirovine, zdravstvo i drugo zbog starenja populacije. Kvaliteta institucija značajno utječe na obim emigracija. Primjera radi, u periodu 2015.-2018. emigracije iz Hrvatske bile su dva puta veće nego iz Latvije i Litve iako su plaće svuda približno iste, ali su institucije bile skoro tri puta gore u Hrvatskoj. Institucije se teško mijenjaju na bolje jer time elita gubi. U Srbiji postoji tenzija između zapošljavanja institucija od strane elite i snažnih prosvjeda društva protiv toga. U tom sukobu ishod je neizvjestan, a Srbija može ostvariti ekonomski napredak samo oslobađanjem institucija.

► **Kako to institucije koje samo trebaju raditi svoj posao dovode do privrednog rasta?**

Dobre institucije povećavaju privredni rast, kao i rast produktivnosti, a loše institucije u Srbiji koče privredni rast i rast produktivnosti. Unaprijeđenje institucije do nivoa CIE podiglo bi stopu rasta u Srbiji za oko 1 posto (s 3,8% na 4,8%, npr.), tj. skoro za trećinu. Model državnog kapitalizma s jednom partijom (politički kapitalizam) dovodi do toga da demokracija snažno slabi u Srbiji. Od 2012. godine de facto jedna partija je na vlasti. Demokratske slobode u Srbiji brzo se smanjuju i znatno su ispod nivoa u CIE. Od 2015. vrijednost indeksa sloboda sistematski pada – to je najveći pad u Europi i sedmi najveći na svijetu. Srbija je 2019. godine prešla iz dijelom konsolidirane demokracije u hibridni režim. Demokracija potiče veće investicije, ekonomske reforme, bolje i obuhvatnije obrazovanje i zdravstvo, te tako povećava BDP per capita. Ali Srbija se ubrzano kreće u suprotnom pravcu: padu demokracije.

Središnji program obilježavanja 125. obljetnice rođenja Stanislava Prepreka (1900. – 1982.)

Djelo koje inspirira

Na svečanoj akademiji publika je imala priliku čuti dijelove iz Preprekova bogatog opusa – njegove duhovne skladbe, poeziju i prozu

U okviru projekta »Godine novog prepoda«, kojega koordinira Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, ove se godine obilježava i 125. obljetnica rođenja svestranoga stvaraoca u području kulture **Stanislava Prepreka** (Šid, 21. travnja 1900. – Petrovaradin, 13. veljače 1982.). Središnji program tim povodom održan je u utorak, 27. svibnja, u crkvi Imena Marijina u Novom Sadu.

Preprek je ostao najpoznatiji kao skladatelj, a bio je i orguljaš, zborovođa, melograf, autor glazbenih studija i kritika, književnik, prevoditelj, ali i učitelj te knjižničar. Na svečanoj akademiji publika je imala priliku čuti dijelove iz Preprekovog opusa – njegove skladbe, poeziju i prozu.

Glazba i pisana riječ

U programu su sudjelovali Katedralni zbor *Albe Vida-ković* iz Subotice i zbor župe Imena Marijina *Laudanti* pod ravnanjem dirigenata **Miroslava Stantića** i **Davida Bertrana**, profesorica orgulja **Vlasta Pokas Maestracci**, zbor HKPD-a *Jelačić* iz Petrovaradina pod ravnanjem **Vesne Kesić Krsmanović** te članovi literarne sekcije HKUPD-a *Stanislav Preprek* iz Novog Sada **Miroslav Tasić** i **Branka Dačević**.

Na repertoaru zborova našle su se duhovne skladbe *O sunce spasa, Isuse, Isuse, Bože moj, Krist je postao po-*

slušan i Spomeni se dok je orguljašica Pokas Maestracci izvela Improvisatu.

Brojni talenti u jednoj osobi

Predavanje o životu i djelu Stanislava Prepreka održali su profesorica književnosti i stručna suradnica u ZKVH-u **Klara Dulić Ševčić** te muzikolog i profesor glazbe **Miroslav Stantić**.

»Možemo reći kako je Stanislav Preprek bio jedna izuzetna osobnost u kojoj su se susreli brojni talenti. Ono što smo mi naveli – skladatelj, književnik, zborovođa, knjižničar – tek je dio njegova bogatog djelovanja. Kada

govorimo o književnom radu, za života je objavio svega jednu pjesmu, a njegovo književno djelo sabrano je u knjizi *Prognanik iz svijeta svjetlosti*, koju smo tiskali 2012. godine. Na temelju te knjige priredili smo za ovogodišnje programe i jednu kraću brošuru kako bi informacije o Prepreku stigle do što većeg broja ljudi. Njegovo književno djelo još je pomalo neistraženo. Pjesništvo mu je bogato, ima različitih motiva i tema – u knjizi iz 2012. ukupno je 346 pjesama u 10 cjelina», kaže Klara Dulić Ševčić.

Preprekov glazbeni opus je velik, ali nije dovoljno istražen i predstavljen javnosti.

»Mislim da je ova akademija jedan od koraka prema tome da se njegove kompozicije bolje predstavljaju široj javnosti. Mogu reći da je opus ogroman, i kad je riječ o duhovnoj i o svjetovnoj glazbi. Velik broj njegovih kompozicija još je nepoznat, iako je dio toga bio izdan još za

njegova života. Bio je uvažan i u Udruženju kompozitora Jugoslavije, kao i u Vojvodini, ušao je u mnoge enciklopedije, ali je ostajao povučen jer su ga pogađale životne nedaće, poput gubitka vida. Veliku ulogu u zapisivanju, čuvanju ali i promociji Preprekova djela imao je prof. **Đuro Rajković**«, navodi Miroslav Stantić.

Kultura sjećanja

V. d. ravnatelja ZKVH-a **Josip Bako** ukazao je na značaj njegovanja kulture sjećanja.

»Sve ove naše aktivnosti imaju za cilj da ukažemo na to kako je važno sjećati se naših velikana. Ali ne sjećati ih se radi pukog sjećanja nego da ovo sjećanje bude povod da

ih bolje upoznemo. Jer njihovi su životni putevi često bili vrlo interesantni, osobnosti slikovite, društvene okolnosti u kojima su djelovali izazovne i promjenjive, suočavali su se s brojnim nedaćama, tragedijama, a unatoč tome ostavili su značajan trag. Drugi, ne manje važan način da ih upoznemo jest da uživamo u njihovim djelima: u pisanoj riječi, u glazbi, slikama, kipovima, i tako, obogaćujući naš duh, oni postaju dio nas, njihovo djelo nastavlja živjeti u nama«, kazao je Bako.

Programu u čast Prepreka nazočila je i pomoćnica pokrajinske tajnice za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama **Nevena Baštovanović**.

»Hrvatska zajednica među svoje velikane ubraja i znamenitog Petrovaradinca Stanislava Prepreka, osobnost renesansnog umjetničkog zamaha i ostvaraja, čije su stvaralaštvo i rad oplemenili i unaprijedili kvalitetu kulturnog a samim tim i ukupnog života ne samo uže nego i šire zajednice u Vojvodini. Još uvijek nedovoljno osvijetljen Preprekov doprinos i značaj zadaća su i inspiracija nama danas, kao što će biti i onima koji nakon nas budu došli«, rekla je Baštovanović.

Kako je na kraju večeri poručeno, neka nam ovo bude poticaj da Prepreka slušamo i čitamo.

Svečana akademija u povodu Preprekova jubileja bit će održana i u njegovom rodnom Šidu, u nedjelju, 1. lipnja.

H. R.

Učenici pokazali izvrsno znanje

Republičko natjecanje iz poznavanja hrvatskoga jezika i jezične kulture održano je petak, 23. svibnja, u Osnovnoj školi *Vladimir Nazor* u Đurđinu. Na natjecanju su sudjelovali učenici sedmih i osmih razreda iz četiri osnovne škole u kojima se nastava odvija na hrvatskom jeziku: *Matko Vuković* i *Ivan Milutinović* iz Subotice, *Vladimir Nazor* iz Đurđina te *Matija Gubec* iz Tavankuta. Prvo mjesto među osmašima osvojila je **Martina Tikvicki**, drugo **Roko Vojnić**, a treće **Timotej Vukmanov Šimokov**. Svi učenici dolaze iz OŠ *Matko Vuković*, a mentorica im je bila **Mirjana Crnković Horvat**. Najbolji među sedmašima bili su **Ana Perčić** i **Relja Pirša**, također iz OŠ *Matko Vuković*, koji dijele prvo mjesto uz mentorstvo **Mirjane Crnković Horvat**. Drugoplasirani je bio **Jakov Vukov**, također iz iste škole, dok je treće mjesto zauzela **Marija Kujundžić** iz OŠ *Ivan Milutinović*, kojoj je mentorica bila **Sanja Šteković**.

U ime Hrvatskoga nacionalnog vijeća u Srbiji natjecanju je prisustvovala predsjednica Odbora za obrazovanje **Nataša Francuz**. Natjecanju je nazočila i **Margareta Uršal**, savjetnica – vanjska suradnica Ministarstva prosvjete. Domaćin događaja bila je ravnateljica škole **Ljiljana Dulić**, a u organizaciji i provedbi natjecanja sudjelovali su i nastavnici hrvatskoga jezika **Morena Rendulić**, **Bruno Dronjić**, **Mirjana Crnković Horvat**, **Sanja Šteković** i **Denis Grgić**. Iako su brojna natjecanja ove godine, odlukom organizatora, otkazana, u dogovoru s Aktivom nastavnika hrvatskoga jezika odlučeno je da ovo natjecanje, u organizaciji HNV-a, ipak bude održano. Predsjednica Odbora Hrvatskoga nacionalnog vijeća za

obrazovanje **Nataša Francuz** izjavila je kako je zahvalna na zajedništvu i jedinstvu, čak i u izazovnim okolnostima. Posebnu zahvalnost uputila je ravnateljici škole te učiteljima i nastavnicima u Đurđinu, koji su iz godine u godinu srdačni i predani domaćini.

»Učenicima osmih razreda, kojima je ovo posljednje sudjelovanje na natjecanju, želim mnogo uspjeha pri upisu u srednje škole. Učenike sedmih razreda s radošću iščekujemo i sljedeće godine«, rekla je Francuz.

Ljiljana Dulić rekla je kako svake godine rado prihvaća organiziranje okružnog i republičkog natjecanja iz hrvatskog jezika i jezične kulture zato što su to djeca koja su dio naše zajednice i kulturnog identiteta. »Gledamo biti dobri domaćini, da ne postoje problemi u organizaciji, djeca imaju ovdje prirodno i poznato okruženje. Ukoliko i naredne godine budemo domaćini, spremamo jedno iznenađenje za razgledanje nečega što se tek treba napraviti. Njima ovdje nikada nije dosadno, urade testove, izađu vani na teren i uživaju u Đurđinu, bar tako sami kažu. Djeca su ove godine postigla odlične rezultate, veliki broj bodova su osvojili, što znači da se iza njih krije izuzetan rad naših nastavnika koji u nastavi na hrvatskom predaju hrvatski jezik. Pored materinjeg, djeca imaju srpski jezik u školi, rade s profesorima paralelno gradivo, stoga kasnije mogu upisati bilo koju srednju školu. Naravno, želimo da se što veći broj djece upiše na nastavu na hrvatskom jeziku u srednjim školama, samim tim želimo i više smjerova u nastavi na hrvatskom, kako bi se djeca mogla ostvariti u poljima koja žele«, rekla je Ljiljana Dulić.

Ivan Ušumović

»Nisam morao«

Kada jednoga dana ovo zlo – i sve što ga je posredno ili neposredno podržavalo – konačno ode iz naše svakodnevice, studentski, a zatim i građanski, prosvjed s konca 2024. i tijekom 2025. bit će ne samo predmet brojnih socioloških istraživanja i tema književnih naslova, filmskih ili kazališnih predstava nego će svoje mjesto naći i u najnovijoj povijesti srpskoga društva. Nije teško zamisliti sliku – imali smo je već nakon 5. listopada 2000. – pokušaja pranja biografija uz već standardno »morao sam« kao opravdanje za vlastiti opstanak dok drugi oko tebe tonu, venu i nestaju. To će biti slika sveopćeg međusobnog potkazivanja i optuživanja kako bi se vlastita krivica svela upravo na onaj spasonosni »morao sam«.

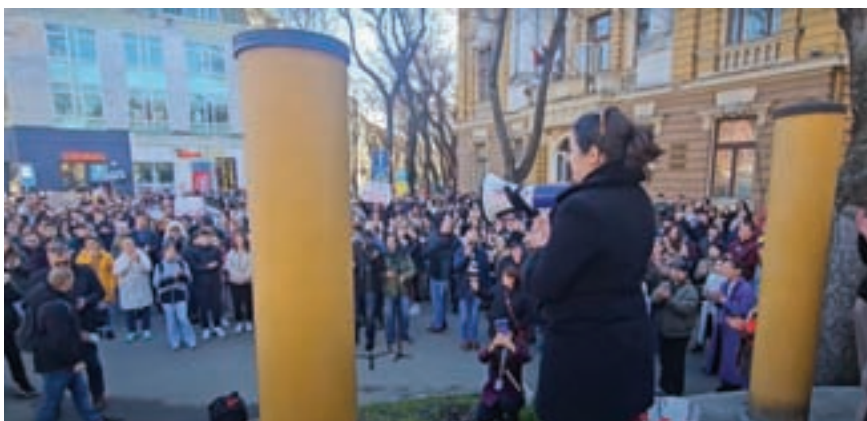
Prosvjetni radnici godinama unazad imali su ulogu gubitnika i prije no što su ušli u borbu za vlastita prava. Rascjepkani sindikati, međusobna razjedinjenost i mnoštvo osobnih interesa svaki su njihov štrajk početkom školske godine vodili ka propasti istog uz komentare javnosti koji su bili mješavina sažaljenja i dosade. To ih je, konačno, i dovelo u poziciju potpunog gubljenja ugleda u društvu i statusa u kom im svaki nepismeni bilmez može izvući stolac kada žele sjesti ili ih prebiti gnjevni roditelj nezadovoljan ocjenom koju je njihov anđelak dobio. I vjerojatno bi takvu sliku o sebi prosvjetni radnici ponijeli i u buduće promjene da se nije dogodio prosvjed u kom su glavni akteri bili njihovi učenici.

Studentski, a zatim i učenički prosvjedi diljem Srbije, pa tako i Subotice, probudili su u profesorima ono što je kod većine njih godinama unazad »zamiralo«, činilo se do konačnog mrtvila: empatiju, solidarnost, dostojanstvo... i sve što se već može nazvati ljudskošću, jer su u pravom trenutku stali upravo uz one koje su tim osobinama podučavali. Životna praksa pružila im je kao na dlanu priliku da tu teoriju potvrde na vlastitom primjeru. I..., mnogi od njih su »položili«.

Žrtvujući svoje radno mjesto i egzistenciju, svjesni da su »na neprijateljskoj strani« čak i u vlastitim redovima, profesori koji su koncem siječnja i početkom veljače stupili u obustavu nastave to su uradili znajući da su u pravu i da je »lekcija o životu« jedina koju treba i vrijedi učiti tijekom drugog polugodišta. Za to su se vrijeme u društvu sve više isticali kao bijele vrane, osuđivani i od vlasti i od slijepih građana i kolega im. Za to su vrijeme padali plafoni u tek renoviranim učionicama, plavljena podzemlja tek otvorenih željezničkih postaja, rušili se stupovi tek obnovljenih nadvožanjaka..., jačajući ih u uvjerenju da je sve oko njih trulo i lažno i da se fušerajskim krpljenjem

i propagandnim zamazivanjem stvarnost, onakva kakva zaista jest, više ne može skrivati.

Profesori koji su bili u obustavi nastave, vjerojatno da bi spasili godinu svojim učenicima, u međuvremenu su se vratili u učionice. I dok vlast, a posebno Pisac, likuje zbog »pobjede«, u njima su pomiješani osjećaji razočaranja i zadovoljstva. Razočarani su jer svoju bitku nisu mogli izvesti do kraja, do trenutka kada će studentski (u međuvremenu i građanski) zahtjevi biti ispunjeni i kada će se armija odgovornih naći na jedinom pravom mjestu: iza rešetaka dok čeka suđenje. Razočarani jer im se u toj borbi

nisu pridružili i svi njihovi kolege, ali i mnogi drugi slojevi društva, poglavito oni iz državnog sektora koji, kako se ono veli, žive na »državnim jaslama«. I – u pravu su. Sporadičnih poziva na generalni štrajk nije da nije bilo, ali ih – osim glumaca i ponekad odvjetnika – uglavnom nitko nije htio čuti. S druge strane, nije da nemaju i razloga za zadovoljstvo. Prije svega jer su svojim stajanjem uz učenike spasili obraz i dokazali da riječi i djela kod ljudi mogu ići zajedno. Šire gledano, profesori koji su bili u obustavi nastave mogu biti zadovoljni i činjenicom da je, bez obzira na ranije izneseno, među građanima već odavno utvrđena kritična masa koja je svoje nezadovoljstvo spremna iskazati u svakom trenutku i na svakom mjestu, bez obzira je li riječ o prosvjedu ili izborima kojih se Pisac i svi njegovi asistenti, i to već odavno praksa pokazuje, boji koliko i iznošenje činjenica.

Konačno, ma koliko to u ovom trenutku djelovalo apsurdno, biljeg kojega sa sobom nose od trenutka kada su odlučili obustaviti nastavu profesorima će, kada ovo zlo konačno jednom ode iz naših svakodnevice, služiti kao trajni dokaz da su u trenutcima prekretnice ovoga društva odabrali stranu na kojoj je pisalo »nisam morao«.

Z. R.

Monografija za 15 godina rada

»Naš najvažniji projekt, koji smo započeli 2013. godine, je 'Žensko tradicijsko češljanje'. Tome smo najviše prostora dali u našoj monografiji. Kroz taj projekt prošlo je više od 200 osoba, više od 80 modela koji su se češljali, kazivača i kazivačica, puno udruga, sklopljeno je mnogo prijateljstava«, kazala je Stanka Čoban

Hrvatska udruga *Tragovi Šokaca* iz Bača obilježila je u petak, 23. svibnja, u Franjevačkom samostanu u Baču prigodnim programom 15 godina rada. U povodu obilježavanja te obljetnice tiskana je monografija *Zavito u sićanje* i predstavljen nosač zvuka *Tamburaški troplet* Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata na kojem je među 15 tradicijskih skladbi i skladba iz Bača u interpretaciji **Stanke Čoban**.

Tradicijsko češljanje i ogavlja

Hrvatska udruga *Tragovi Šokaca* osnovana je 2010. godine, a cilj je bio očuvati bogato nasljeđe Šokaca na prostorima Bača. Za 15 godina u udruzi su to radili organiziranjem radionica starih zanata, tradicijskog češljanja, seminara tradicijskih glazbala i tradicijskog pjevanja, prezentacijom šokačkih narodnih ruha, organiziranjem radionica u staroj kovačnici i organiziranjem programa čiji je cilj očuvanje starih tradicijskih jela. Osim toga, udruga radi i na prikupljanju znanstvene i stručne literature vezane za Hrvate Šokce, organizira književne večeri, okrugle stolo-

ve. Nije zaboravljen ni kraj iz kojeg su Šokci došli u Bač, pa udruga organizira hodočašće u Gradovrhu i dočekuje hodočasnike iz Tuzle.

Kao najznačajniji ishod dosadašnjeg rada predsjednica udruge Stanka Čoban izdvaja projekt »Žensko tradicijsko češljanje i izrada ogavlja Hrvatica u regiji«.

»Naš najvažniji projekt, koji smo započeli 2013. godine, je 'Žensko tradicijsko češljanje'. Tome smo najviše prostora dali u našoj monografiji. Kroz taj projekt prošlo je više od 200 osoba, više od 80 modela koji su se češljali, kazivača i kazivačica, puno udruga, sklopljeno je mnogo prijateljstava. Monografija je tiskana uz potporu Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske«, kazala je Čoban.

Ona pojašnjava da im je, kada su pokretali projekt ženskog tradicijskog češljanja koji je kasnije proširen i na pripremu i odijevanje šokačke nošnje, želja bila posvetiti pažnju pripremi, odijevanju, a osobito frizuri, jer bilo je nedostataka, pa i dijelova koji ne pripadaju toj nošnji.

»U Baču su tradicijsko ruho i odgovarajuća pokrivala za glavu relativno brzo izašla iz uporabe. Već krajem šezdesetih godina prošlog stoljeća primijećeno je preoblačenje žena u građansku odjeću. Tradicijsko ruho nosile su još samo starije žene, a ogavlja kao što su burundžuk, konđa i šamija potpuno su izašla iz uporabe. Budući da smo primijetili mnogo nedostataka u oblačenju, a posebno u češljanju i pokrivalima za glavu pokrenuli smo naš projekt 'Žensko tradicijsko češljanje i izrada ogavlja Hrvatica u regiji', što je postalo naša stalna i glavna manifestacija«, kazala je Čoban.

Uz ovaj projekt, u monografiji je predstavljen i rad ženske pjevačke skupine, seminar tradicijskih glazbala i tradicijskog pjevanja, hodočašće u Gradovrh, radionice zlatoveza i kovačkog zanata, kulinarska manifestacija *Mirisi iz bakinog kuhara*, sudjelovanje na manifestaciji *Šokci i baština*, predstavljanje šokačkog ruha na manifestacijama.

Uz Stanku Čoban, monografiju su predstavili predstojnik Franjevačkog samostana u Baču fra. **Josip Špehar** i prof. **Tomislav Livaja** koji su suautori monografije.

Skladba iz Bača na *Tamburaškom tropletu*

Obilježavanje 15 godina rada *Tragova Šokaca* bilo je prigoda da se predstavi glazbeni album *Tamburaški troplet* vojvođanskih Hrvata na kojem je 15 tradicijskih skladbi. Među njima je i skladba *Šta nam radi taj naš dida stari*, koju je otpjevala Stanka Čoban.

»Na albumu se može poslušati 15 tradicijskih pjesama triju skupina Hrvata u Vojvodini – Srijemaca, Šokaca i Bunjevaca. Uz tradicionalne pjesme, mogu se čuti i bećarci te novije skladbe koje su popularne na slavljinama. Suradnici su bili tamburaši iz HKPD-a *Matija Gubec* iz Rume, kao i

tamburaši iz Subotice iz HGU-a *Festival bunjevački pisama*. Imamo brojne soliste iz Rume, Monoštora, Bača, a među njima je i naša domaćica, Stanka Čoban«, rekla je stručna suradnica ZKVH-a **Senka Davčik**.

U svom radu *Tragovi Šokaca* surađuju s brojnim udrugama iz Hrvatske i Vojvodine. Jedna od njih je Etno udruga *Vrijedne ruke* iz Vinkovaca, koja je u Baču priredila modnu reviju odjeće s elementima nošnje i ručnih radova rađenih starim tehnikama.

»Njeguemo ljubav prema ručnim radovima na mnogo načina. Istražujemo zaboravljene i poznate ručne radove posjećujući muzejske i privatne zbirke nošnji,

etno-kuće i festivale ručnih radova. Stečena znanja utvrđujemo i širimo kroz radionice surađujući s KUD-ovima i posudionicom narodnih nošnji iz Zagreba, te udrugama u inozemstvu. Gostovale smo u Italiji, Austriji, Bosni i Hercegovini«, kazala je predsjednica udruge **Željka Renić**.

Vrijednim rukama to je bio peti dolazak u Bač a članice udruge predstavile su dijelove svoje 23 kolekcije. Kako kaže, prvi puta kada su došle bile su »zaslijepljene ljepotom i tehnikom izrade nošnji iz Bača«.

»Osnovna sličnost je korištenje zlatoveza preko kartona, što je kod nas karakteristika broskog dijela, drugo su bogati široki rukavi koji imaju bogate čipke. Ono što je specifičnost Bača i okolice je kombinacija svile i zlata, što kod nas ne postoji. Razlika je i u motivima. Kod nas su cvjetni, a ovdje su i motivi ptica, leptira i drugih kukaca«, kazala je predsjednica vinkovačke udruge.

U programu su još sudjelovali HGU *Festival bunjevački pisama* iz Subotice i *Orkestar bački* KUD-a *Mladost* iz Bača. U holu Franjevačkog samostana bila je postavljena izložba oglašiva koja su žene u Baču nosile u različitim prigodama i u različitoj životnoj dobi.

Z. V.

UG *Urbani Šokci*: Promocija zbornika Hrvata u Podunavlju

»O Šokcima je rič« – čuvari baštine u vremenu zaborava

U etno kući *Mali Bodrog* u Monoštoru održan je međunarodni okrugli stol »O Šokcima je rič«, u organizaciji Udruge građana *Urbani Šokci*, na kojem je promoviran peti zbornik radova o kulturi Hrvata u Podunavlju. Radovi u zborniku dolaze iz različitih područja, ali su izuzetno važni i korisni s aspekta očuvanja kulturne baštine Šokaca, smatra **Silvija Ćurak**, docentica na Filozofskom fakultetu u Osijeku, pročelnica odsjeka za hrvatski jezik i književnost.

»Drago mi je što peti put predstavljamo zbornik radova, imamo već četiri zbornika *O Šokcima je rič*. Tematika je zaista raznovrsna. Imamo književnih radova naših kolegica s Filozofskog fakulteta, jezičnih radova koji se tiču slavonskoga dijalekta, Šokaca i općenito kulture Hrvata u Vojvodini. Mnogo je radova koji čuvaju baštinu upravo Hrvata Šokaca u Vojvodini. Tu su radovi o korizmenim i

»Prvi zbornik bio je trogodišnjak i najopsežniji, dok ovaj posljednji ima samo deset sudionika, ali donosi mnogo sadržaja o Šokcima. Problem vidimo u tome što nove generacije koje sada završavaju srednju školu nemaju interesiranja za tradiciju, očuvanje jezika, više se uključuju u neke građanske sredine«, kazala je Marija Šeremešić

predsvatovskim običajima, o prehrani – kako se nekada jelo i živjelo u Sonti – što je svakako korisno za mlađe generacije, da ostane zapisano kako bismo znali kakva je bila naša baština. Imamo i vrlo zanimljiv rad o pjesmaricama iz Monoštora, u kojem autor upozorava kako to *pivanje* danas izumire. Svi radovi su iz zaista različitih područja, ali su izrazito korisni i bitni da ostanu zapisani kako bi sačuvali baštinu«, objašnjava Ćurak.

Sačuvati izvornu Šokadiju

Urednica zbornika **Marija Šeremešić** podsjetila je da je Udruga građana osnovana 2008. godine s ciljem očuvanja tradicije i kulture Hrvata Šokaca bačkog Podunavlja, budući da o njima postoji vrlo malo pisanih zapisa. Upravo kroz književne večeri, okrugle stolove i ovakve zbornike nastoje ispuniti tu misiju.

»Početak je bio zajednički sa *Šokačkom granom*, objavljivali smo naše radove skupa na njihovom okruglom stolu 'Urbani Šokci'. Prije osam godina samostalno smo započeli organiziranje okruglih stolova i izdavanje zbornika radova *O Šokcima je rič*. Dok ima nas starijih koji možemo biti i u ulozi kazivača, uključujući i mene, nastojat ćemo zapisivati sve s našim suradnicima kojih ima oko trideset. Početak je bio uz veliku potporu Filozofskog fakulteta u Osijeku, prije svega od dr. sc. **Ljiljane Kolenić**, dr. sc. **Milice Lukić** i dr. sc. **Silvije Ćurak**. Pristizali su brojni radovi iz Baranje, Mađarske, pa i Hrvatske, a onda smo primijetili da imamo vrlo malo radova o našim Šokcima. Iako je svaki rad značajan, odlučili smo aktivirati

i naše ljude. Nažalost, mnogi obrazovani Šokci više ne žive u ovim sredinama ili se teško odlučuju pisati – većinom su u inozemstvu ili drugim gradovima. Ipak, uspjeli smo prikupiti radove iz Vajske, Plavne, Berega, Sombora, a uključila se i Sonta«, kazala je Šeremešić.

U zbornicima je do sada pisalo i surađivalo oko 40 suradnika koji su pisali i objavljivali u pet do sada izdanih zbornika. Prvi zbornik bio je trogodišnjak i najopsežniji, dok ovaj posljednji ima samo deset sudionika, ali donosi mnogo sadržaja o Šokcima.

»Problem vidimo u tome što nove generacije koje sada završavaju srednju školu nemaju interesiranja za tradiciju, očuvanje jezika, više se uključuju u neke građanske sredine. Nemamo više toliko novih suradnika za pokretanje drugačijih tema, jer stariji su umorni, a mlađi su nezainteresirani. Imamo slučaj kod mladih da se šokačka ikavica gubi. Ubacuju suvremene riječi kojima ubace glas 'i' te pokušavaju stvoriti neke tvorine kojima ovdje nije mjesto«, kaže Šeremešić.

Dio okruglog stola bio je posvećen ikavici. Dr. sc. Ljiljana Kolenić objasnila je da kada se misli o šokačkom govoru, misli se na ikavicu. Međutim, kako kaže, Šokci ne govore samo ikavicom, već i ekavicom i ikavsko-ekavski.

»Postavlja se pitanje što je to *jat*. Govorimo o refleksu jata, a ne znamo što je on. Jat je jedan stari glas, još iz praslavenskog doba kada su svi Slaveni koristili jedan jezik. On je zabilježen u glagoljici i ćirilici, ali budući da ne postoje tonski zapisi iz tog doba, mi ne znamo kako se jat izgovarao«, govori nam dr. Kolenić.

Navela je primjer kako se glas i ne može samo ubaciti gdje god želimo, ne može se reći kako je boja zelena, ona će uvijek biti zelena, budući da nije svaki glas 'e' na srpskom automatski 'i' na hrvatskoj ikavici. Navodi kako

je ključno zabilježiti tonske zapise izgovaranja šokačke ikavice kako bi se zabilježio naglasak Šokaca, jer je on jedinstven i drugačiji od svih trenutnih slavonskih dijalekata.

»Slavonski dijalekti su prisutni i van Slavonije, u Bačkom Podunavlju u Srbiji, u sjeveroistočnoj Bosni oko Orašja i u Mađarskoj«, zaključila je Kolenić.

Obljetnica rođenja Stipana Bešlina

U okviru okruglog stola obilježena je i 105. obljetnica rođenja **Stipana Bešlina**, pjesnika kojeg zovu i zaboravljeni pjesnik Šokadije i Gornjeg Podunavlja. Marija Šeremešić predstavila je okupljenima njegov životni put, a pročitala je nekoliko njegovih pjesama. Za vrijeme svog kratkoga života Bešlin je napisao preko stotinu pjesama. Rođen u Monoštoru u siječnju 1920. godine u dobrostojećoj obitelji, ali zbog smrti oca u ranim godinama njegovog djetinjstva, priklonio se crkvi kako bi mogao pohađati škole. U svojoj 21. godini umro je zbog posljedica tuberkuloze. Profesor **Juraj Lončarević** iz Zagreba pronašao je 40 njegovih pjesama i objavio ih. Pronađeno je još 90 pjesama Stipana Bešlina u vidu rukopisa zahvaljujući upravo Mariji Šeremešić koja se posvetila istraživanju svega vezano za ovog pjesnika.

»Znala sam kako ti izgubljeni rukopisi moraju biti u selu. Ušla sam kod župnika u podrum i u jednoj kutiji od cipela našli smo sve rukopise. Predala sam Zavodu za kulturu vojvođanskih Hrvata kako bi se ti rukopisi obradili na adekvatan način. Objavljena je zbirka pjesama koja se zove *Tajanstvenosti trag*, tako da je Stipan Bešlin ponovno ušao u živote Monoštoraca«, rekla je Šeremešić.

Ivan Ušumović

Održana 21. Smotra dječjih pjevača i zborova u Subotici

Prvi put gosti iz Hrvatske

Hrvatska glazbena udruga *Festival bunjevački pisama* priredila je 21. Smotru dječjih pjevača i zborova koja je održana 21. svibnja u Velikoj vijećnici Gradske kuće u Subotici.

Na smotri su nastupili gosti iz Monoštora, te iz Pleternice i Požege iz Hrvatske, a izvedeno je 17 pjesama.

»Ove godine smo prvi put prešli granicu pa smo pozvali goste iz Pleternice s kojima imamo jako lijepu suradnju. Za dva tjedna idemo kod njih na festival, tako da smo i mi njih ugostili kod nas. Mislim da su svi dali svoj maksimum. Imali smo puno pjevača, došli su nam i gosti iz Monoštora, tu su nam mlade djevojčice koje su prvi put nastupale. Dolaze nam novi naraštaji – jedna generacija

odlazi, dolazi nova i trudit ćemo se da budu uspješni kao i prethodnik«, rekla je dirigentica prof. **Mira Temunović**.

Predsjednik Udruge glazbenog društva *Cvjetići glazbe* iz Pleternice **Valentin Petranović** ističe kako se u svojoj udruzi trude što kvalitetnije izvoditi glazbu, a u posljednje tri-četiri godine svoj festival podići na što višu razinu.

»Sviramo zahtjevnije aranžmane, imamo i voditeljicu pjevanja, tamburaše, više ljudi koji rade na različitim područjima«, rekao je Petranović i izrazio zadovoljstvo uspostavljenom suradnjom s HGU *Festival bunjevački pisama*.

H. R.

Iskustva iz susjedstva: slični programi i njihove posljedice

Državne subvencije za stambene kredite mladima nisu novost – slične programe posljednjih godina imale su i druge zemlje u regiji, s različitim modelima. Pogledajmo ukratko kako su to radile Hrvatska, BiH i Crna Gora, te koliko su ti programi bili uspješni i isplativi za mlade.

Hrvatska: APN subvencionirani krediti i skok cijena nekretnina

U Hrvatskoj se od 2017. provodio program subvencioniranja stambenih kredita preko APN-a (Agencija za pravni promet nekretninama) s ciljem pomoći mladim obiteljima. Mjera je bila namijenjena građanima do 45 godina starosti koji nisu imali odgovarajući stan ili kuću u vlasništvu. Bit programa: država je određeni broj godina sufinancirala dio mjesečne rate stambenog kredita. Konkretno, za kredite odobrene putem APN poziva država bi pet godina plaćala između 30% i 51% iznosa rate (ovisno o razvijenosti područja gdje se nekretnina kupuje). Korisnik je plaćao ostatak rate. Uz to, za svako rođeno ili usvojeno dijete tijekom tih pet godina, subvencija se produžavala za dodatne dvije godine. Tako su mladi bračni parovi mogli ostvariti i do sedam, devet ili više godina subvencija ako su dobili djecu u međuvremenu, što je bila demografska komponenta programa. Program APN provodio se kroz godišnje natječaje – mladi su se prijavljivali svake godine

u rujnu, od 2017. nadalje, dok je bilo sredstava i interesa. Interes je rastao svake godine, pa je tako npr. 2023. zaprimljeno 5.560 zahtjeva, od čega je odobreno 5.346 (odbijeno 145, a 69 podnositelja je odustalo). Prosječna dob korisnika bila je 32 godine, prosječan iznos kredita 81.500 eura, a rok otplate oko 23 godine. Od početka programa 2017. do 2023. ukupno je zaprimljeno preko 32.000 zahtjeva. Prema podacima Ministarstva graditeljstva, kroz taj program je do 2023. stambeno zbrinuto preko 33.000 mladih obitelji, pri čemu je rođeno više od 7.800 djece (koja su donijela produljenje subvencija) i dodatno je uključeno preko 17.500 maloljetne djece (koja su postojala u kućanstvima) u obračun subvencija. Država je do 2023. za subvencije utrošila oko 139,4 milijuna eura. U program se uključivalo 12-14 banaka godišnje, koje su nudile kamate u prosjeku oko 3-4%. Korisnici su i u Hrvatskoj sami morali osigurati standardno učešće (najčešće 10-20%), jer je subvencija pokrivala dio rate, a ne dio glavnice unaprijed. Na prvi pogled, hrvatski model je mnogo ljudi doveo do vlastitog doma uz znatne uštede – pet godina po 30% manje rate znači solidan iznos. Međutim, stvarnost je bila manje ružičasta. Tržište nekretnina reagiralo je na subvencije tako da su prodavatelji dizali cijene uoči svakog APN natječaja, znajući da će kupci dobiti »državni popust«. Kako piše portal *Student-ski.hr*, APN krediti su imali domino efekt na rast cijena nekretnina, što je mnogim mladima koji nisu uspjeli dobiti

subvenciju dodatno otežalo kupnju. Statistike pokazuju da su cijene stanova u Hrvatskoj 2017.-2022. rasle brže nego prije, djelomično potaknute i državnim subvencijama koje su padale u vrijeme kada su i kamate bile niske (pa su ljudi masovno kupovali). Tako se mjere pomoći pretvaraju u višu cijenu imovine, a korist za kupce djelomično poništi. Ipak, hrvatska Vlada smatra da je program ispunio svrhu – tisuće obitelji riješile su stanovanje i potaknuto je tržište. Posljednji krug APN subvencija bio je 2023., a za dalje se planiraju eventualno drugačiji modeli poticane stanogradnje.

Bosna i Hercegovina: krediti uz nisku fiksnu kamatu preko državne banke

Bosna i Hercegovina nema jedinstvenu državnu politiku za cijelu zemlju po ovom pitanju (entiteti vode svoje programe), ali se ističe primjer Federacije BiH, koja je krenula drugim putem – kroz državnu komercijalnu banku. *Union banka* d.d. Sarajevo od 2018. plasira stambene kredite za mlade pod posebno povoljnim uvjetima, uz financijsku podršku entitetske vlade. Model je sljedeći: Vlada FBiH svake godine osigurava određena kreditna sredstva (npr. 20 milijuna KM godišnje) koja po subordiniranim uvjetima plasira *Union banci*, a banka onda ta sredstva daje mladima kao stambene kredite. Kamatna stopa za krajnje korisnike fiksirana je na 2,99% godišnje (nominalno) tijekom cijelog roka otplate, do 25 godina. Nema povećanja kamate nakon nekoliko godina – dakle, mladi u FBiH dobivaju dugoročno jeftin kredit s kamatom ispod tržišne. Tako niska stopa moguća je jer Vlada daje banci kapital uz simboličnu 0,1% kamatu, praktički subvencionirajući razliku do tržišnih uvjeta.

Ovaj program u FBiH također ne zahtijeva obavezno učešće – *Union banka* je 2018. uspjela ispregovarati da klijenti ne moraju osigurati 20% učešća kao kod komercijalnih kredita. Tako su u trećoj fazi projekta krediti plasirani s fiksnom maržom 2,99% na 20 godina. U Federaciji BiH ciljna skupina su također mladi ljudi (do 35 godina) i prvi put kupci. Kroz nekoliko godina realizacije program je polučio uspjeh: do 2023. je odobreno preko 1.000 takvih kredita, ukupne vrijednosti oko 100 milijuna KM (cca 50 milijuna eura). Interes je bio toliki da su u nekim ciklusima zahtjevi premašili osigurana sredstva već za dva mjeseca. Vlada FBiH nastavila je svake godine dokapitalizirati tu kreditnu liniju (2024. je izdvojeno čak 40 milijuna KM, dvostruko više nego prethodnih godina, kako bi se odgovorilo na potražnju). Važno je da Federacija BiH tu pristupa kao »socijalna banka« – *Union banka* ne maksimizira profit nego radi na načelu održivosti i društvene uloge, pa čak nudi i dodatne pogodnosti poput sniženja kamate za 0,25% po rođenju djeteta korisniku kredita. Na taj način potiču i natalitet, slično kao hrvatski model, ali kroz smanjenje kamate (npr. s 2,99% na 2,74% nakon rođenja djeteta).

Efekti u FBiH su donekle slični kao i u Srbiji – mladi s redovnim primanjima lakše dolaze do kredita, a cijene nekretnina su također posljednjih godina porasle. Kako

je obujam kredita manji, nije došlo do tako drastičnih poremećaja cijena kao u Hrvatskoj. Međutim, program je pomogao tek manjem dijelu populacije – uglavnom u urbanim sredinama. Mlade obitelji u BiH i dalje se suočavaju s visokom cijenom kvadrata i nedostatkom novogradnje, pa su vlasti zaključile da uz kreditne subvencije treba i direktno poticati gradnju povoljnih stanova.

Crna Gora: »Hiljadu plus« stanovi – rješavanje stambenog pitanja bez učešća

Crna Gora je još 2010. pokrenula projekt pod nazivom »Hiljadu plus« s ciljem da mladim obiteljima omogući lakšu kupnju stana. Projekt se provodio u fazama (prva 2010.-2011., druga 2015.-2017., treća 2018., četvrta 2020.-2021., a planira se i peta faza). Za razliku od Srbije i Hrvatske koje su poticale potražnju (kroz kredite), Crna Gora je kombinirala i poticaj na strani ponude, odabrani investitori ponudili su stanove po sniženim cijenama, a država je osigurala povoljne kredite građanima za te stanove, uz minimalno ili nula učešća.

U trećoj fazi (2018.) projektu se priključilo pet komercijalnih banaka, a građanima nije bilo obavezno učešće za kredit – što je velika stvar, jer je dotad standardno 20% učešća bio problem. Kamatna stopa koju su banke ponudile uz državnu podršku imala je fiksnu maržu 2,99% na rok do 20 godina, što je oko 40% jeftinije od tadašnjih tržišnih uvjeta. Ostatak do pune kamate osigurala je država kroz aranžman s Razvojnou bankom Vijeća Europe (CEB). Kao rezultat, stanovi su se mogli kupiti uz mjesečne rate osjetno niže od uobičajenih. Ponuda stanova u tom ciklusu obuhvatila je 645 stambenih jedinica kod 28 provjerenih investitora, po unaprijed formiranim cijenama (u pravilu nižim od tržišnih u tom trenutku). Oko 400 do 450 obitelji se očekivalo da će riješiti stambeno pitanje u toj fazi, što s prethodnim fazama čini ukupno više od 1.000 obitelji – otud naziv projekta.

Uvjeti za sudjelovanje bili su slični srpskom programu: crnogorski državljani bez adekvatnog stambenog prostora. Nisu smjeli imati stan u vlasništvu u posljednje tri godine, niti više od 1/3 suvlasništva nekretnine veće od 90 m². Postojala su i ograničenja dohoda i veličine stana – npr. za bračni par bez djece limitiran je jednosoban ili dvosoban stan do 60 m², za četveročlanu obitelj trosoban do 88 m². Time se htjelo spriječiti da netko s visokim primanjima kupuje prevelik stan preko projekta ili da samci uzimaju obiteljske stanove. Prioritetne grupe bili su mladi bračni parovi (oba supružnika do 35 godina), samohrani roditelji i sl.

Zbog rasta euribora i poskupljenja gradnje crnogorska Vlada je 2023. čak morala revidirati uvjete za narednu (petu) fazu jer se više nije moglo ponuditi stanove po cijenama od prije par godina. Unatoč izazovima, »Hiljadu plus« ostaje primjer integriranog pristupa – država posreduje između banaka, građevinara i građana kako bi svima pomalo dala poticaj i podijelila teret.

Ivan Ušumović

Zajednički koncert folkloriša iz Subotice i Temerina

Dvije tradicije, jedno scensko tijelo

Folklorni ansambl HKC-a *Bunjevačko kolo* iz Subotice i KUD-a *Vuk Karadžić* iz Temerina priredili su prošloga petka, 23. svibnja, zajednički nastup u Kulturnom centru *Lukijan Mušicki* u Temerinu. Koncertu, na kojem su plesači i pjevači prikazali svoje umijeće u prezentaciji segmenata folklorne baštine, prethodile su zajedničke plesne radionice za članove dvaju udruga.

»Dva folklorna ansambla, dvije tradicije, jedno scensko tijelo. Na sceni se ne prenosi samo nasljeđe – već poruka: da zajedništvo nije zaboravljeno i da umjetnost još ima moć pokrenuti nas«, poručile su udruge ovim projektom.

Interkulturalna suradnja

Nastup je dio projekta koji se sastoji od tri dijela, a koji s 1,5 milijuna dinara podržava Kabinet za pomirenje, regionalnu suradnju i društvenu stabilnost.

»Prvi dio bilo je *Veče sevdaha* koje je održano kod nas u HKC-u, drugi dio bio je *DRIM fest*, također kod nas, a ovo je treći dio – zajednički folklorni nastup. Obilježje svega toga jest interkulturalna suradnja. Uglavnom su sudjelovali domaći KUD-ovi i domaće dramske skupine, a programi su bili usmjereni na to da se zajednice međusobno upoznaju sa svojim kulturnim baštinama. Ova je večer bila završnica, koju smo namjerno ostavili za kraj jer je najkompleksnija. Mislim da je ovaj projekt jako značajan u ovom vremenu, da se svi približimo jedni drugima i da kultura, koja ima misiju zbližavanja ljudi, napravi nešto dobro u našem međusobnom približavanju i pomirenju«, kaže predsjednik HKC-a *Bunjevačko kolo* **Lazar Cvijin**.

Suradnja i prijateljstvo

Sudionici ističu kako ih je ovaj projekt dodatno povezao u suradnji, ali i prijateljstvu.

»Četiri puta smo se sastajali, i u Temerinu i u Subotici, te smo cijele dane provodili na probama. U početku je bilo vrlo opušteno, u pauzama smo se družili. Kako se nastup približavao, naravno, rasla je i napetost, no iza pozornice smo jedni drugima pomagali i dobro se upoznali«, kaže umjetnički voditelj KUD-a *Vuk Karadžić* iz Temerina **Darko Stantić**.

Koncert folklornih društava izveden u Temerinu moći će se pogledati i u Subotici 7. lipnja, u dvorani HKC-a *Bunjevačko kolo*.

H. R.

ZKVH u programu multietničke raskoš

SENTA – U Senti je 24. svibnja priređen program *Raspjevane slike – rasplesani narodi*, koji je okupio predstavnike više nacionalnih zajednica Vojvodine u duhu međusobnog upoznavanja, suradnje i slavljenja raznolikosti. Program je realiziran u okviru međunarodnog projekta »No border – Granica koja spaja / Határ, ami nem választ el« (IPA Interreg), čiji je cilj predstavljanje kulturne raznolikosti regije te osnaživanje kulturne suradnje među nacionalnim manjinama kroz zajedničke aktivnosti.

U projektu sudjeluje i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, a njegovo aktivno uključivanje očitovalo se i kroz putujuću izložbu narodnih nošnji nacionalnih zajednica, koja je prikazana u Senti a svoju prethodnu postavku imala je u veljači u prostorijama ZKVH-a u Subotici.

Kulturna manifestacija u Senti započela je otvaranjem spomenute izložbe nošnji i izložbe fotografija **Petra Dešića**.

Usljedio je koncert na kojem su se predstavile folklorne skupine, a kao predstavnice hrvatske manjine nastupila je pjevačka skupina *Prelje* HKC-a *Bunjevačko kolo* iz Subotice.

U ime ZKVH-a u programu priređenom u Senti sudjelovala je **Senka Davčik**, etnologinja i stručna suradnica za kulturne projekte i programe u Zavodu, koja je dala i stručnu potporu izložbenom dijelu programa.

Bunjevačko kolo u Ivankovu

IVANKOVO – Dječji folklorni ansambl HKC-a *Bunjevačko kolo* iz Subotice nastupio je 25. svibnja na IV. smotri dječjeg folklornog stvaralaštva u Ivankovu. Nastupile su dvije skupine: početna s koreografijom *Ivo i Marica, brat i sestra* – dječje igre, pjesme i plesovi Međimurja, te dječja sa Spletom bunjevačkih plesova. Organizator smotre bila je Općina Ivankovo.

Croart u Vinkovcima

VINKOVCI – Na poziv Hrvatskog društva likovnih umjetnika iz Vinkovaca, članovi HLU-a *Croart* iz Subotice gostovali su 24. i 25. svibnja u Vinkovcima. Nastavak je to suradnje dviju udruga kroz bijenalne susrete. Na devetom susretu slikari su stvarali u ambijentu hotela *Kunjevci* na obali Bosuta. Realizaciju susreta financijski je pomogla uprava Grada Vinkovaca, čiji je gradonačelnik **Josip Romić** posjetio slikare. Subotičani su ovom prigodom lokalnoj gradskoj knjižnici darovali i primjerke monografije tiskane u povodu 10. obljetnice *Croarta*.

Dani Matoša i Andrića u Plavni

PLAVNA – Manifestacija *Dani A. G. Matoša i dr. Josipa Andrića* u Plavni bit će održana sutra (subota, 31. svibnja) u Plavni. U župnoj kući u 15 sati počinje radionica za djecu

iz Plavne, Vajske i Bača koju organizira Srednja strukovna škola *Antuna Horvata* iz Đakova. U 17,30 u okviru župe sv. Jakova bit će otvorenje male slobodne knjižnice *Matoš* koju postavlja Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata.

Svečana akademija bit će u predvorju OŠ *Ivo Lola Ribar* s početkom u 18 sati. U programu sudjeluju djeca iz Plavne, Vajske i Bača te gosti iz Đakova i Subotice.

Fischerovo prelo – večer dijaloga

SURČIN – Hrvatska čitaonica *Fischer* organizira u subotu, 31. svibnja, *Fischerovo prelo*, zamišljeno kao večer kulturnog dijaloga kroz igru, pjesmu i boju tradicije. Program se održava u *Teatru Surčin*, s početkom u 18 sati. U programu sudjeluju: KUD *Diogen* iz Surčina, KUD *Sladković* iz Boljevaca, Muzička grupa *Pretty Loud* iz Zemuna, HKC *Srijem* – škola tambure iz Srijemske Mitrovice i Hrvatska čitaonica *Fischer* iz Surčina.

Pokrovitelji su Ministarstvo bez portfelja zaduženo za pomirenje, regionalnu saradnju i društvenu stabilnost i Općina Surčin.

Preprekova obljetnica u Šidu

ŠID – Svečana akademija povodom obilježavanja 125. obljetnice rođenja **Stanislava Prepreka** bit će održana i u Šidu, u nedjelju, 1. lipnja, u prostorijama KPD-a *Đura Kiš* u Šidu. Početak je u 19 sati.

Kolokvij o materijalnoj baštini

SRIJEMSKA MITROVICA – Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata organizira 75. Znanstveni kolokvij na temu »Materijalna kulturna baština Hrvata u Srbiji, s posebnim osvrtom na Srijem« u srijedu, 4. lipnja, u dvorani župe svetog Dimitrija u Srijemskoj Mitrovici, s početkom u 19.30 sati. Kolokvij je organiziran u suradnji sa Srijemskom biskupijom. Predavač je stručni suradnik u Zavodu **Branimir Kopilović**, povjesničar umjetnosti.

Matoševi dani i u Beogradu

BEOGRAD – 9. *Dani Antuna Gustava Matoša* u Beogradu bit će održani u subotu, 6. lipnja, u Fondaciji *Antun Gustav Matoš* u Beogradu, s početkom u 19 sati. Ovom prigodom bit će predstavljene dvije knjige: *Antun Gustav Matoš – putovanja i dojmovi: München, Pariz, Ženeva, Ferney, Firenca, Rim, Sarajevo, Beograd, Zagreb* i *AGM kao nadahnuće – izbor kratkih priča nadahnutih životom i djelom Antuna Gustava Matoša*, tiskane prigodom 151. obljetnice rođenja i 110. obljetnice smrti velikog hrvatskog književnika. U programu će sudjelovati Koralisti beogradske katedrale i Tamburaška sekcija Hrvatske čitaonice *Fischer* iz Surčina.

Retrospektivna izložba Andreje Kulunčić u zagrebačkom Muzeju suvremene umjetnosti

»Činiti svijet boljim mjestom«

Pregled tridesetogodišnjeg stvaralaštva jedne od najznačajnijih hrvatskih vizualnih umjetnica društveno angažirane prakse donosi radove na teme radničkih prava, rodne ravnopravnosti, integracije, depresije, kulturne raznolikosti...

U Muzeju suvremene umjetnosti u Zagrebu nedavno je otvorena retrospektivna izložba *Činiti svijet boljim mjestom* vizualne umjetnice **Andreje Kulunčić** (podrijetlom iz Subotice). Izložba donosi pregled njezinog tridesetogodišnjeg umjetničkog rada, a moći će se pogledati idućih pet mjeseci, do 12. listopada.

U pitanju je prva sveobuhvatna retrospektivna izložba jedne od najznačajnijih hrvatskih vizualnih umjetnica društveno angažirane prakse. Predstavljeni su radovi na teme koje su u umjetničkom fokusu od 90-ih do danas, poput radničkih prava, rodne ravnopravnosti, integracije, depresije, ksenofobije i kulturne raznolikosti, no istodobno se propituje kako suvremene umjetničke prakse i kulturne institucije mogu utjecati na društvene promjene.

Pet tematskih cjelina

Izložba je podijeljena u pet tematskih cjelina: feminizam, trauma, migracija, samoorganizacija i strukturalna analiza umjetničke metodologije. Publika može vidjeti radove: *Činiti svijet boljim mjestom*, *Vi ste Partiju izdale onda kada je trebalo da joj pomognete*, *Učimo napraviti mjesta svima*, *1 FRANAK = 1 GLAS*, *Sight.seeing*, *Samo za Austrijance*, *Bosanci van! (radnici bez granica)*, *O stanju nacije*, *Kreativne strategije*. Tu su i: *Žao mi je ... nije mi žao*, *NAMA: 1908 zaposlenika*, *15 radnih mjesta*, *Maloljetnička trudnoća*

a tijekom trajanja izložbe bit će realizirana i tri nova rada: *Muzejski vrt / jestivi muzej*, *Mikrosituacije zajedništva: stvaranje iskustva bivanja skupa* i *Susret društvenog JA*.

»Drago mi je da se retrospektiva održava sada, a ne za dvadeset godina jer ono što sam napravila dosad mogu ostaviti iza sebe, vidjeti što je bilo dobro, a što nije te nastaviti dalje. Neke sam radove koje izlažem vani uspjela osmisлити na novi način i potpuno drugačije predstaviti«, rekla je Kulunčić u najavi izložbe a prenosi *Hina*.

Kako dodaje, naslov izložbe je isprva bio samo radni, to je njezin *credo* i ono što želi, a ostao je jer smatra da bi se svi mogli u njemu pronaći, činiti svijet boljim mjestom i razmisliti što zajedno možemo napraviti u svijetu koji danas i nije baš najbolje mjesto.

Traganje za odgovorima

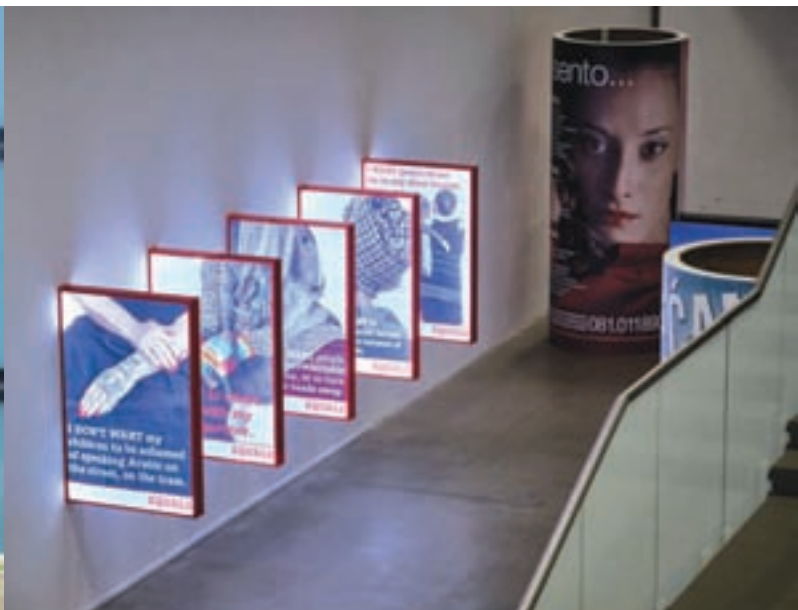
Martina Munivrana, kustosica izložbe i uz Kulunčić suautorica koncepta izložbe, napomenula je kako se radi o nespecifičnoj likovnoj praksi sumiranoj u pet tematskih cjelina koje najbolje mogu označiti ono što je za pojedine projekte bilo važno iako se te teme međusobno prožimaju i možemo ih pronaći u svakom njenom projektu, objavila je *Hina*.

Otvorivši izložbu u ime Ministarstva kulture i medija **Nevena Tudor Perković** rekla je kako Kulunčić neumorno

traga za uzrocima tražeći odgovore koji nisu uvijek jednoznačni.

»Retrospektive su obično mjesto rekapitulacije nečijeg rada i prilika za novo vrednovanje, no to ovdje nije slučaj, ona otvara prostor za daljnja istraživanja«, dodala je.

Ravnateljica MSU-a **Vesna Meštrić** smatra da će izložba Andreje Kulunčić potaknuti interes publike, osobito zato što njezino umjetničko djelovanje govori i o različitim društvenim, marginalnim zajednicama, traumama, ali i o samoj edukaciji i samoorganizaciji, osobito danas iznimno važnim temama.

»Ta izložba sasvim sigurno mijenja i donosi novi način rada Muzeja, otvara pitanje pozicija institucije i odnosa institucija prema važnim društvenim zbivanjima, kako oni utječu na naše živote i koja je uloga nas i drugih kulturnih institucija«, ustvrdila je.

Prateći programi

Kako je službeno najavljeno, izložba u MSU nije samo prikaz autoričina stvaralaštva, već je osmišljena i kao »alat« za promjenu: u pet mjeseci trajanja izložbe organizira se više od 60 programa koji potiču publiku na kritičko razmišljanje i aktivno uključivanje. Izložba uključuje i rezultate istraživanja nastalih kroz suradnju umjetnice s kustosicama s kojima je radila – **Irena Bekić** (Hrvatska), **Amanda de la Garza Mata** (Meksiko), **Anca Verona Mihulet** (Rumunjska / Južna Koreja) i **Katharina Schlieben** (Njemačka). Među ostalim, bit će predstavljen i rad *index.žene* koji poziva posjetiteljice da ostave poruku osjećaju li se zadovoljne, diskriminirane ili zlostavljane, te *Vi ste Partiju izdale onda kada je trebalo da joj pomognete*, gdje posjetiteljice mogu sudjelovati u akciji izrade zajedničkog antispomenika posvećenog svakoj od 850 kašnjenica političkog logora Goli otok i Sveti Grgur.

Bit će organizirani sadržaji za raznoliku publiku – stručni, obiteljski i programi za odrasle, te susreti s psihoterapeuti-

ma, povjesničarima i antropolozima. Diskurzivni dio izložbe obuhvatit će rasprave koje se referiraju na teme usko povezane s radom umjetnice i projektima koje je ostvarila (feminizam, rodna ravnopravnost, trauma, migracija).

Dio programa fokusiran na kulturnu raznolikost razvijat će se kroz promišljanje dosadašnjeg suživota i zajedničke vizije budućnosti. Umjetnica se pritom oslanja na dva ključna aspekta: preispitivanje pravednih radnih i životnih odnosa stranih radnika/ica i te proširivanje prostora suvremene umjetnosti kroz stvaranje platforme za kulturnu razmjenu s Filipincima i Filipinkama, te Indonežanima i Indonežanka-

ma koji žive i rade u Hrvatskoj. Cilj je upoznati širu publiku s bogatom tradicijom ovih kultura, potičući bolje razumijevanje i uvažavanje kulturnih raznolikosti.

O umjetnici

Andreja Kulunčić (rođena 1968. u Subotici) u svojim radovima propituje različite aspekte društvenih odnosa i društvene prakse, zanimajući se za društveno angažirane teme, interakciju s različitim publikama i suradnju na kolektivnim projektima. Diplomirala je 1992. kiparstvo na Fakultetu primijenjenih umjetnosti i dizajna u Beogradu. Od 1992. do 1994. nastavlja studij na Akademiji likovnih umjetnosti u Budimpešti na kiparskom odsjeku. Njezin rad je, među ostalim, izlagan i na prestižnim međunarodnim manifestacijama kao što su Documenta 11, Manifesta 4, Istanbul Biennale, Liverpool Biennale, te u renomiranim institucijama poput Whitney Museum, Palais de Tokyo, MUAC i Garage Museum.

Članica je HDLU-a od 1996. Od 2009. predaje na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu, na smjeru novi mediji. Suosnivačica je udruge Multidisciplinarni autorski projekti i akcije (MAPA) za umjetnost, znanost i tehnologiju osnovane 2001. u Zagrebu. Više informacija o njezinom radu možete pronaći na: www.andreja.info.

D. B. P. / Foto: Vanja Babić (MSU Zagreb)

Predstavljena knjiga Nele Skenderović *U grlu jato tica stoji*

Poetika pripadanja i prostor slobode

*»Za svaku pjesmu koju sam napisala imala sam nekakav unutarnji poriv, potrebu, nešto što sam morala izraziti na neki način, a ovo je bio možda jedini mogući. Svaka je imala neko osjećanje, doticaj s onim što me okružuje, što me dodirnuo i negdje izazvalo, motiviralo ili ostavilo neki pečat, trag na mene« * »Rijetka su imena koja izađu iz zavičajnosti i regionalnosti. Nelina poetika je vrlo zanimljiva i u svojoj pluralnosti vidi se jedan moderan senzibilitet i izričaj«*

Književni pravićenac poznate subotičke kulturne dje-latnice **Nele Skenderović** *U grlu jato tica stoji* predstavljen je u četvrtak, 22. svibnja, u HKC-u *Bunjevačko kolo*. U knjizi, koja je koncem prošle godine objavljena u nakladi NIU *Hrvatska riječ*, sabrano je čak četiri desetljeća njezina iskušavanja u poeziji.

Autentičnost i iskorak na književnoj sceni

Zbirka je podijeljena na nekoliko cjelina i u njoj su zastupljene duhovne, odnosno religiozne, potom zavičajne pjesme, jedno poglavlje nosi naziv *Linija žene* gdje je prisutno tzv. žensko pismo, tu su i autoričini osobni izazovi, nešto što ju je dotaknulo, riječju široke teme koje veže slikovitost.

»Za svaku pjesmu koju sam napisala imala sam nekakav unutarnji poriv, potrebu, nešto što sam morala izraziti na neki način, a ovo je bio možda jedini mogući tada, nisam to znala na drugi način. Svaka je imala neko osjećanje, doticaj s onim što me okružuje, što me dodirnuo i negdje izazvalo, motiviralo ili ostavilo neki pečat, trag na mene koji sam morala nekako uobličiti. Rekla bih da je to

kao neki unutarnji oganj ili rijeka, može se to različito tumačiti, koji se prosto želi izraziti. Zbirka novi naslov *U grlu jato tica stoji* i ja osobno, kao i mnogi, imam potrebu za priopćavanjem sebe drugima. Kada sam pisala pjesme za *Festival bunjevački pisama*, redovito sam pisala i tekstove. Neke pjesme specifično su pisane za taj festival, ali nisu bile po narudžbi (nisam rutinski pisac da mogu tako pisati), već su ipak bile u nekom suodnosu sa svima s kojima sam bila u doticaju pa sam tako određivala temu za njih. Pjesme su pisane na bunjevačkoj ikavici uz koju sam odrasla i taj mi je govor drag, te na standardnom hrvatskom jeziku«, kaže Nela Skenderović.

Za objedinjavanje Nelinih pjesama iz četrdesetogodišnjeg razdoblja i njihovo objavljivanje u ovoj zbirci zaslužna je **Nevena Baštovanović**.

»Otkad sam postala članica Književno-teatarskog kruga (KTK) pri HKC-u *Bunjevačko kolo*, gdje sam bila zadužena za glazbu, susretali smo se na književnim večerima gdje je Nevena mogla čuti nekolicinu moje uglazbljene poezije. Budući da sam imala još dosta toga napisanog, predložila mi je da se izda knjiga i nakon nekog vremena to se i dogodilo«, navodi Nela.

Nevena Baštovanović, koja je i urednica knjige, izrazila je veliku radost zbog izlaska Nelinog prvijenca te istaknula kako su rijetka imena na ovdašnjoj hrvatskoj književnoj sceni koja izađu iz zavičajnosti i regionalnosti.

»Nela je dobro poznata hrvatskoj zajednici i pučanstvu koje prati kulturne događaje i vjerujem da je ovo jedan novi pogled na njeno stvaralaštvo i na jednu autentičnost i iskorak koji postoji na našoj književnoj sceni. Rijetka su imena koja izađu iz zavičajnosti i regionalnosti. Nela u svom stvaralaštvu koje se proteže na nekoliko desetljeća unazad, zaista je napravila iskorake. Fragmente toga mogli smo vidjeti i čuti na različitim manifestacijama u našoj zajednici, a jako se radujem što je sada to uokvireno u koricama jedne knjige i da će ostati trajno dobro nama i onima koji dolaze poslije nas«, kaže Nevena, dodajući kako je Nelin poetski svijet izgrađen:

»Nela ima jednu pjesmu koja nosi naslov *Ima jedan svijet* i iznimno mi je to zanimljivo zbog toga što je njen poetski svijet izgrađen. To je ono što je rijetkost, za što trebaju godine, iskustvo i vještina da bi se do toga došlo. Njezina poetika je vrlo zanimljiva, iako su u ovoj knjizi i teme pluralne, i jezik na kraju krajeva, ali u svoj toj pluralnosti vidi se u stvari jedan moderan senzibilitet i izričaj. U tom smislu njen poetski svijet jeste siguran, stamen, postavljen na jasnim temeljima i jako dobro izveden«.

Ravnica, voda, ljubav, sloboda...

O poeziji Nele Skenderović i njezinoj zbirci na promociji je govorila i **Klara Dulić Ševčić**, profesorica književnosti i stručna suradnica u Zavodu za kulturu vojvođanskih Hrvata.

»Kad razmišljam o ovoj zbirci pjesama i zapravo o cijeloj Nelinej poetici, nekako mi se samo od sebe nametnulo kako je Neline poetika poetika pripadanja. Njezin pjesnički subjekt najprije jako duboko pripada sebi, a prostor kojim se taj pjesnički subjekt kreće, taj njegov pjesnički svijet je jedan prostor slobode. Taj prostor slobode omeđen je jednom specifičnom toponimijom, to su mjesta

koja su imenovana, neka od njih su neimenovana. Na prvome mjestu to je ravnica, potom Dunav, najzastupljeniji toponim nakon ravnice, pa Skenderovo, Jadransko more, Zagreb, Lemeš i brojna druga mjesta. Dunav se kroz stihove pojavljuje 6-7 puta pri čemu na jednom mjestu ima specifičan atribut a to je 'dida Dunav'. Posebice me je privukla tema vode u njezinim stihovima koja se varira kroz nekoliko različitih motiva, a to su more, rijeka, Dunav, Tisa, pa onda bara, močvara itd. Druga velika tema Neline poezije svakako je ljubav, koja se u njejoj poeziji javlja na način kako ju shvaćaju starogrčki filozofi, a to je kroz tri vida: Eros, Agape i Filia. Treća velika tema je sloboda, koja je ljekovita, iskrena. U Nelinim pjesmama ima radosti, smijeha, ima i mnogo oporosti koja poput crnog vina zastaje u grlu i tjera nas na nekakva različita pitanja i preispitivanja«, istaknula je Dulić Ševčić.

U ime nakladnika nazočnima se obratila ravnateljica NIU Hrvatska riječ **Karolina Bašić**:

»Stvaralaštvo Nele Skenderović već je dobro poznato našoj publici, ponajprije kroz njezin glazbeni rad i dugogodišnje prisustvo na kulturnoj sceni. Večeras nam je osobito zadovoljstvo predstaviti još jednu dimenziju njezina umjetničkog izraza – poeziju. Neline pjesme donose dubinu osjećaja, osobnu iskrenost i snagu riječi, a to nas ne iznenađuje jer njezino stvaralaštvo uvijek odiše autentičnošću i toplinom«.

Pjesme Nele Skenderović tijekom književne večeri čitali su članovi KTK-a **Zoltan Sič** i **Bernadica Ivanković**, njezinu uglazbljenu poeziju izvela je vokalna solistica **Antonija Dulić**, a premijerno je prikazan i video spot za pjesmu *Ples za misečinu, svilu i zvečke* koji je snimio **Zvonimir Sudarević**.

Na predstavljanju knjige među ostalim je prisustvovao konzul-savjetnik u Generalnom konzulatu Republike Hrvatske u Subotici **Zdravko Vincelj**.

Knjiga *U grlu jato tica stoji* može se kupiti u NIU Hrvatska riječ po cijeni od 400 dinara.

I. Petrekanić Sič

Jerihonsko BDJENJE

31.V. – 7.VI.

Subotica

Franjevački samostan kapela Crne Gospe

U Srcu Isusovu
– mjesto gdje slava Tvoja stoluje

Izdvajamo

31. V., subota	18:00	sveta misa (početak)
4. VI., srijeda	19:00	Susret žena
5. VI., četvrtak	19:00	Susret muškaraca
6. VI., petak	19:00	Susret mladih
	20:00	Misa mladih
7. VI., subota	17:00	Duhovsko bdjenje i posveta obitelji
	18:00	sveta misa (završetak)

Svakim danom

19:00 klanjanje animira Molitvena zajednica „Proroci“

Subotička biskupija

Franjevački samostan
u Subotici

Molitvena zajednica
„Proroci“

Obilježavanje 100 godina od kanonizacije sv. Male Terezije

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Ljubav traži žrtvu

Župa Beška, koja slavi sv. Malu Tereziju kao svoju zaštitnicu, organizira sutra (subota, 31. svibnja) svečanu proslavu u povodu obilježavanja 100 godina od kanonizacije sv. Terezije od Djeteta Isusa i Božjeg Lica iz Lisieuxa.

Duhovni program predvodit će karmelićani iz Sombora, a sastoji se iz sljedećeg:

16 h – karmelski postulanti predstaviti će lik i djelo sv. Male Terezije uz prezentaciju s fotografijama i njezinim izrekama

17 h – molitva krunice s tekstovima iz Evanđelja i iz spisa naučiteljice Crkve – sv. Male Terezije, također predvode postulanti

17.30 h – slavlje svete mise s homilijom o sv. Tereziji iz Lisieuxa, predvodi o. **Srećko Rimac**, a liturgijsko pjevanje animiraju postulanti

Bit će prilika i za nabaviti knjige i sličice s molitvama o sv. Tereziji.

.....

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu okoliša, temeljem članka 14., stavak 8. i članka 39. Zakona o procjeni utjecaja na okoliš (*Sl. glasnik RS*, br. 94/24) objavljuje:

OBAVIJEST O DONIJETOM RJEŠENJU DA NIJE POTREBNA PROCJENA UTJECAJA NA OKOLIŠ

Dana 10. 3. 2025. donijeto je rješenje pod brojem IV-08/I-380-5/2025, kojim se utvrđuje da nije potrebna procjena utjecaja na okoliš projekta: Bazna stanica mobilne telefonije »Gornji Tavankut«, na katastarskoj parceli br. 7572/1 K. O. Tavankut, u Gornjem Tavankutu, u Subotici (46.04149°, 19.45625°), podnositelja zahtjeva »CETIN« d.o.o. Beograd, Omladinskih brigada br. 90, 11070 Novi Beograd.

Razlog za donošenje ove odluke je što je stručnom ocjenom opterećenja konstatirano da jačina električnog polja buduće bazne stanice neće prelaziti propisane granične vrijednosti ni na jednoj površini uzetoj u razmatranje, a ukupni faktor izloženosti u svim zonama u kojima je izvršen proračun manji je od 1. Predmetnim rješenjem određene su i mjere u cilju sprječavanja, smanjenja i otklanjanja negativnih utjecaja na okoliš.

Zainteresirana javnost ima pravo žalbe u roku od 15 dana od dana objavljivanja obavijesti u sredstvima informiranja.

Uvid u rješenje može se obaviti u prostorijama Službe za zaštitu okoliša i održivi razvoj (Trg slobode br. 1, Gradska kuća, I. kat, soba 129), svakog radnog dana od 8 do 14 sati.

Uskrsno vrijeme je vrijeme puno radosti, jer uskrsnu Gospodin odista. Liturgija nam nudi čitanja u kojima saznajemo kako je živjela prva Crkva, kako su apostoli radošno prihvatili zadaću naviještanja Evanđelja. Čitajući Djela apostolska u početku stječemo dojam kako je bilo lijepo biti dio prve Crkve, zbog radosti i ushićenja Isusovih učenika. Čitamo o ljubavi i zajedništvu onih koji su na njihov navještaj prihvatili Evanđelje i krstili se. Ipak, Djela apostolska ne prikazuju život prvih kršćana idilično, već sasvim realno. Zato u njima čitamo i o onim, rekli bismo mi, ne tako lijepim događajima u prvoj Crkvi, o progonima i mučeništvima. Za nas su to strašne stvari, ali: »lude svijeta izabra Bog da posrami mudre, i slabe svijeta izabra Bog da posrami jake« (1Kor, 27). Pa su se tako prvi kršćani radovali patnjama radi Krista, radi navještaja Radosne vijesti. Radovali su se međusobnoj ljubavi i zajedništvu, te željeli životom potvrditi koliko ljube Krista i vjeruju u spasenje. Zato u uskrsnom vremenu u liturgiji riječi čitamo o prvomučeniku Stjepanu, o njegovoj smrti (usp. Dj 7,55-60).

Stjepan umire za Isusa

Nakon što su primili Duha Svetog apostoli su hrabro naviještali Gospodinovo Uskrsnuće, baš kao što im je i ostavio u zadaću. Mnogi su povjerovali njihovim riječima i krstili se, ali mnogi su i bili protiv njihovog navještaja, baš kao što su prije bili protiv Isusa. Progonili su i zatvarali apostole i njihove učenike, ali progoni nisu donosili nikakvog ploda. Radosna vijest se širila, Crkva se širila. Odluka svih prvih kršćana bila je snažna vjera i nepokolebljivost u širenju Radosne vijesti. Ljubav prema Kristu i ljubav prema bratu jednako su ispunjavale njihovo srce, te se ni smrti nisu bojali za spasenje. U takvim okolnostima djelovao je i

đakon Stjepan. Njegova hrabrost i ljubav ostale su do danas kao uzor pravog Kristovog nasljedovatelja. No, ono što je Stjepana izdvojilo među svim kršćanima prvih vremena jest da je on prvi položio svoj život za Krista. U posljednjim trenucima svoga života, kada više nema nade da će mu se krvnici smilovati, nego izvršenje smrtnog presude započinje, on, kao i njegov Spasitelj, moli za svoje neprijatelje, za one koji mu nepravедno oduzimaju život. Tako vidimo da je Stjepan postao tip Kristova sljedbenika, koji stoji kao ideal nasljedovanja za sve buduće kršćane. U prvim stoljećima, nakon Stjepana, puno ih je radosno za Krista dalo život. To je za njih predstavljalo vrhunac ljubavi i ideal kršćanskog života. A Stjepan je bio taj koji je prvi taj ideal ostvario.

Naša žrtva

Kada razmišljamo o mučeništvima i o sv. Stjepanu, ostajemo zadivljeni snagom njihove vjere i ljubavi. S druge strane, ne želimo i sami dostići tu razinu povezanosti s Kristom, da smo spremni za njega dati svoj život. Kažemo to su bila druga vremena, druge okolnosti. Istina. U našim okolnostima neće nas nitko pogubiti jer naviještamo Radosnu vijest. Ali, mi svejedno to ne činimo. Naše mučeništvo neće ići do prolijevanja krvi, ali mi ni ova simbolična mučeništva ne želimo podnositi. Ne želimo se ničeg odreći radi Krista. A ljubav? Kako ćemo pokazati ljubav svome Bogu koji je za nas umro na križu, ako ne želimo za njega trpjeti nikakvu žrtvu. Kada se pojave situacije u kojima treba izabrati između Evanđelja i svjetovne ponude, biraćemo ovo drugo, jer je tako lakše. Ići Kristovim putem znači ići težim putem, to je put ljubavi. Tim putem je išao sv. Stjepan. Jer, ljubavi nema bez žrtve.

Kapelice – nadgrobni spomenici u grobljima – XIII. dio

Mauzolej župnika Fehéra

Kapela koja se danas nalazi u neposrednoj blizini crkve Uzvišenja svetog Križa u Somboru, kraj Velikog katoličkog groblja, građena je kao nadgrobni spomenik i kapela somborskog župnika-opata **Gyule Fehéra**. Ispod same kapele je duboka krypta u kojoj su smješteni zemni ostaci župnika Fehéra i njegove obitelji. Na osnovu izvora iz župne arhive župe Presvetog Trojstva možemo zaključiti da je kapela dovršena 1905. godine. Kapelu su projektirali projektanti **Ernő Balázs** i **János Kerzinger**. Bogato ukrašena kapela podsjeća na jednu minijaturnu baziliku. Središnji dio kapele, koji bi odgovarao lađi kapele, kvadratnog je oblika iz koje se otvaraju tri jednaka udubljenja s polukružnim završetkom. Prema ulaznim vratima je produžetak koji nosi svojstva

predvorja objekta. Iznad kvadratne osnove središnjeg dijela dižu se četiri stupa koji drže kupolu kružnog oblika, kupola mu daje bazilikalni izgled i karakter. Cijela kapela oslikana je bogatom ornamentikom i ukrasnim motivima koji su prilagođeni i stilizirani. Dio između stupova i kupole oslikan je s četiri slike. Slike su zanimljive jer su likovi oslikani, a pozadina im je kao mozaik. Slike je naslikao **Ferenc Lóhr** iz Budimpešte. U četiri slike prikazana je smrt Isusova i njegovo uskrsnuće i čudesno ozdravljenje bolesnice, teme iz Evanđelja. Zidovi kapele s vanjske strane obloženi su crvenom opekama koja je kombinirana ukrasnim elementima. Iznad ulaznih vrata je bogato ukrašena ornamentika na kojoj su predstavljeni sveci, anđeli i Isusovo slavno uskrsnuće. U kapeli na središ-

njem mjestu nalazi se veliki crni mramorni križ s imenom i grbom župnika-opata Gyule Fehéra.

U Somboru se kapela nazivala Mauzolej župnika-opata Gyule Fehéra. Danas je Somborci znaju kao kapela karmelićana. Nakon II. svjetskog rata karmelićani su zatražili da dobiju kapelu kako bi imali svoje zasebno mjesto sahranjivanja karmelićana redovnika. Kapela im je prepuštena i od tih se godina karmelićani sahranjivaju u kripti koja je direktno ispod kapele. Na ulazu u kapelu postavljena je ploča s imenima karmelićana koji tu počinjavaju.

Svi karmelićani koji su preminuli poslije 70-ih godina prošlog stoljeća sahranjeni su u ovoj kapeli. U kapeli je bio pokopan i sluga Božji o. **Gerard Tomo Stantić**, dok mu posmrtni ostaci nisu prenijeti i pokopani u karmelićansku crkvu.

Gyula Fehér bio je svećenik na koncu XIX. i na početku XX. stoljeća; bio je jedna od najistaknutijih osoba grada Sombora, ali je njegovo ime danas skoro zaboravljeno. Posljednjeg desetljeća XIX. stoljeća upravljao je školom za njegovateljice u Somboru. Tih godina počeo se zalagati za osnivanje glazbene akademije u Somboru, ali za tu ideju nije dobio potporu gradskih vlasti. Razočaran, sam je kupio zgradu na današnjem Vijencu vojvode Radomira Putnika, kako bi osigurao prostor za njegovanje crkvenog pjevanja i crkvene glazbe (spomen-ploča i danas postoji na zidu kuće). Uz financijsku potporu imućnih obitelji osnovao je 1904. godine dobrotvornu zajednicu za dnevni boravak djece siromašnih obitelji. U toj zajednici dnevno je na boravku i objedu bilo stotinjak djece.

G. D. / Z. V.

LUČA ЛУЧА

KUD VUK KARADŽIĆ
HKC BUNJEVAČKO KOLO

SUBOTA | 07.06.2025. | 20H

VELIKA DVORANA HKC BUNJEVAČKO KOLO, SUBOTICA

CIJENA:
500,00 RSD

HRVATSKA

RIJEČ

Hrvatska riječ, broj 18, 30. svibnja 2003.

Nezaštićena profesija

Nitko izvan redakcije, pa ni direktor seoskog kombinata, ne može određivati što se smije a što ne objavljivati u novinama. To je tema koju u jednom svom članku tretira i Zakon o javnom informiranju, a odnosi se na problem ometanja novinara prilikom obavljanja posla. Omalovažavanje novinarske profesije i urušavanje njenog dostojanstva, u čemu su i mnogi novinari godinama sami sudjelovali, jednom mora prestati i novinarstvo se mora vratiti u okvire osnovnih pravila posla, a to su pravovremeno, istinito i objektivno informiranje. Pružajući priliku objema stranama da iznesu svoje stavove o nekom problemu, novinari samo obavljaju svoj zadatak. Akteri mogu odgovoriti na pitanja, a mogu i ne odgovoriti, njihovo je pravo. Ali, ne mogu prijetiti tužbom »ako im se samo ime spomene« i time ometati novinare u svom poslu. Prilike su se nakon 5. listopada, vjerujemo, promijenile. A ako nisu, onda tužba protiv novinara i nije najveće zlo koje nam se, svima zajedno, može dogoditi. (Zvonimir Perušić)

Političari se moraju plašiti novinara, a ne novinari političara

Slobodan Orlić, savezni tajnik za informiranje

HR: I sami ste nekada bili novinar, dok se sada nalazite »s druge strane mikrofona«. Kakvo je sada Vaše viđenje aktualne medijske situacije?

Istina je da nemamo veliki broj kvalitetnih novinara u Srbiji, da je veliki broj njih u posljednjih deset godina promijenio profesiju i napustio novinarstvo. Pri tom su novinarske škole uništavane, fakulteti su uništavani, jer su bili pod direktnom kontrolom nedemokratskog režima...

...Odnos političara i novinara također treba gledati s više aspekata – jedan je strah, a drugi novac. Dakle, uvjeren sam da dokle god političari u Srbiji budu imali više para od novinara, i veće plate od novinara, situacija ne može biti dobra. I dokle god se novinari u Srbiji budu više plašili političara nego obrnuto, situacija u medijima neće biti onakva kakva jeste u europskim zemljama. (Vesela Laloš)

Izložba i Godišnjak

Proteklog tjedna u subotičkom Gradskom muzeju je u povodu Međunarodnog dana muzeja otvorena postavka »Akvizicije«. Ova izložba obuhvaća novopribavljene predmete, koji ulaze u fondove muzeja prema prirodi materijala. Autori izložbe su svi kustosi subotičkog muzeja, a posjetitelji su, između ostalog, mogli vidjeti izložene nacрте za izradu tepiha likovnog umjetnika **Sándora Oláha**, kao i njegov stalak i pribor za slikanje, zatim skice i crteže slikara **Józsefa Pechána**, studije za portrete koje je radio slikar **Stipan Šabić**, kao i umjetničku dokumentaciju **Ante Vukova** iz vremena aktivnosti subotičke neoavangardne grupe *Bosh+Bosh*. Izložbu je otvorio direktor subotičkog Gradskog muzeja **István Hulló**, koji se prvo u ime institucije zahvalio gradu na priznanju u povodu nagrade *Dr. Ferenc Bodrogyári*, koja je uručena muzeju za cjelokupnu prošlogodišnju aktivnost. Nakon pozdravnih riječi predstavljen je Godišnjak subotičkog Gradskog muzeja, koji je prema riječima Istvána Hullóa, isto kao i izložba, presjek rada ove institucije kulture tijekom 2002. godine. Godišnjak obuhvaća sedam tekstova koji su prikaz rada muzejskih odjela. Tijekom predstavljanja Godišnjaka kustos **Mirko Grlica** govorio je o povijesti zastave, jer se u Gradskom muzeju Subotica nalazi veoma vrijedna zbirka, koja se sastoji od 19 starih zastava. (Zvonko Sarić)

Predstavnici HNV, HGK i Veleposlanstva RH

Potreban odjel za gospodarstvo pri HNV

Usrijedu 21. svibnja, u prostorijama Hrvatske gospodarske komore u Beogradu održan je sastanak dužnosnika Hrvatskog nacionalnog vijeća, Veleposlanstva Republike Hrvatske, na čelu s veleposlanikom *Davorom Božinovićem* i direktoricom Hrvatska gospodarske komore u Srbiji *Miricom Kadić*. Ispred HNV-a sastanku su prisustvovali potpredsjednik HNV *mr. Mato Groznica*, član Izvršnog Odbora HNV zadužen za gospodarstvo *Marinko Prčić*, član Izvršnog Odbora HNV zadužen za službenu uporabu jezika *Tomislav Žigmanov* i član HNV *Vladimir Bošnjak*.

Na samom početku sastanka veleposlanik je u kratkim crtama upoznao prisutne s

inicijativom koju ove tri institucije namjeravaju pokrenuti u cilju pokretanja gospodarske suradnje Republike Hrvatske i hrvatske zajednice u Srbiji. Svatko od prisutnih je dao svoje viđenje te inicijative, te je zaključeno kako HNV treba što prije formirati odjel za gospodarstvo koji će se pozabaviti ovom problematikom.

Na kraju sastanka, izraženo je opće zadovoljstvo zbog uspostavljenog kontakta s predstavništvom Hrvatske gospodarske komore, te izražena nada da će uskoro doći do razvoja ideja koje su tom prigodom bile spomenute.

M.M.M.G.

Međunarodni dan djeteta – 1. lipnja

Lipanj započinje s djecom

Usvijetu se svake godine 1. lipnja obilježava Međunarodni dan djeteta. Ovaj dan je utemeljen još davne 1925. godine u Ženevi tijekom Svjetske konferencije o dobrobiti djece.

Godine 1959. Opća skupština Ujedinjenih naroda ustanovila je 20. studenoga kao Svjetski dan djeteta. Na oba datuma trebamo se sjetiti djece, posvijestiti koliko su važni, koja su im prava i potrebe te vrijednost za budućnost društva. Naravno, trebali bismo svakoga dana brinuti o pravima djece jer nažalost i dalje veliki broj njih nema mogućnosti potpunog i bezbrižnog uživanja u djetinjstvu i ostvarivanju svih prava.

Dječja prava zagarantirana su Konvencijom o pravima djeteta koju su Ujedinjeni narodi usvojili 1989. godine.

Dječja prava posebna su prava kojima se štite sva ljudska bića mlađa od 18 godina. Dječja prava svakom djetetu trebaju osigurati mogućnost da dosegnu najviše što može.

UNICEF je osmislio prekrasnu bojanke s objašnjenjima dječjih prava iz Konvencije. Pojedine članke predstavljamo vam na *Hrckovim* stranicama kako biste se informirali ali i zabavili, odnosno obojili bojanke.

Izvolite, uživajte i educirajte se.

Članak 2.
Otkud dolaziš,
kamo god polaziš;
s čim god se boriš,
kojim god jezikom govoriš;

jesi li dečko ili cura,
kakva god ti je frizura;
komu god se moliš,
koga god voliš;
Svi smo istog stava –
djeca imaju sva prava!

Članak 31.
Od zabavne igre
do odmora lakog,
to je tvoje pravo
i pravo djeteta svakog.

Članak 23.
Pružiti posebnu
brigu i podršku
djetetu s teškoćama
vrlo je važno,
samo tako
može postati
samostalno
i snažno.

Članak 12.
Velike
ideje
mogu doći i iz
malenih glava,
i zato su
dječje misli
njihova prava.

Članak 28. i 29.
Baš
svako dijete
ima pravo
rasti u
vrtićkoj grupi
i učiti u
školskoj
klupi.

B. I.

Završen XIII. Međunarodni likovni, literarni i novinarski natječaj *Bogatstvo različitosti*

»Mladi su važni«

Svečanost u povodu završetka XIII. Međunarodnog likovnog, literarnog i novinarskog natječaja *Bogatstvo različitosti* kojeg organizira Osnovna škola *Matija Gubec* iz Tavankuta održana je prošloga petka u tavankutskom Domu kulture.

Tema ovogodišnjeg natječaja bila je »Mladi su važni«, s ciljem, kako ističu organizatori, da se istaknu snaga, kreativnost i vrijednost koju mladi donose svojim zajednicama. Ujedno, to je i tema projekta »Erasmus« koji škola trenutno provodi s Portugalom, Španjolskom, Rumunjskom i Makedonijom.

Na adresu škole pristiglo je više desetaka radova iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Mađarske i Srbije.

Na svečanosti je nastupio školski zbor, dramska sekcija izvela je igrokaz, nakon čega su prisutnim nagrađenim sudionicima natječaja uručene diplome i zahvalnice.

Ravnateljica tavankutske škole **Stanislava Stantić Prčić** kaže kako broj sudionika na ovom natječaju nije proporcionalan godinama postojanja i često ovisi o temi.

»Recimo, kada je tema bila jabuka, dobili smo gotovo 400 radova. Moje kolegice materinskog jezika rekle su da je ova tema 'Mladi su važni' bila vrlo zahtjevna za djecu, jer su često taksativno nabrajali zašto su važni, znači literarno se izraziti je išlo malo teže. Dojmljiva mi je bila prošlogodišnja tema 'U tuđim cipelama', gdje mi danas vrlo lako sudimo o drugima i drukčijima, a ne treba suditi o onom u čijim cipelama nisi hodao. U svakom slučaju, trudimo se da svaki taj natječaj ostavi neki trag iza sebe«, ističe Stantić Prčić te dodaje da je pravilo da se nagrade ne šalju sudionicima koji ne dođu na završnu svečanost:

»Često se jave iz nekih škola da ne mogu doći po nagradu pa nas zamole da je pošaljemo. Pravilo je da, osim zahvalnica i diploma, nagrade ne šaljemo, jer je nagrada tri dana boravka u Tavankutu, a ne šaljemo ni ostale nagrade poput knjiga, likovnog materijala, slatkiša, naših novina, jer ih želimo motivirati da dođu i vide što je to bogatstvo različitosti. Postali smo prekomotni, svaki izgovor nam je dobar, za društvene mreže uvijek imamo vremena

i mogućnosti. Znači, poanta je u osobnom dolasku, da se upoznamo, predstavimo se, prikažemo našu tradiciju«.

Tijekom postojanja ovog natječaja tiskana su dva zbornika u kojima su objavljeni svi nagrađeni literarni i likovni radovi, a u njemu se nalaze i »osobne iskaznice« o školi i selu.

Međunarodni likovni, literarni i novinarski natječaj *Bogatstvo različitosti* do sada je u dva navrata podržao Središnji državni ured za Hrvate iz Republike Hrvatske.

I. P. S.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga.
Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomjesečnog djeteta i pripomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdajem višenamjenski poslovni prostor u BiH, RS Srpska, Istočno Sarajevo u centralnoj gradskoj »A« zoni na šetnici Dr. M. Lazića, veličine 100 m² + 35m², idealan za predstavništvo kompanija, organizacija ureda ili automatskih kazina iz Srbije, Hrvatske, Mađarske. Kontakt email: lindov@yahoo.com ili viber: +964-781-891-68-75.

Tražim simpatičnu i lijepu Hrvaticu za međusobno učenje hrvatskog i mađarskog jezika. Ja sam »mlad« umirovljenik, po nacionalnosti Mađar. Tel.: 061/6566-577.

Potreban konobar ili konobarica za rad u sezoni na Pelješcu. Osigurana je hrana, smještaj, plaća je po dogovoru. Kontakt osoba Jasmina Kušić +385-99-5977155.

SOMBOR - Prodajem kompletno završenu termoizoliranu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 025-5449220; 064-2808432.

Potrebne njegovateljice s europskim papirima za njemačku agenciju. Prijava na zdravstveno osiguranje dok radite. Ne plaćate proviziju. Plaće su za slabije znanje njemačkog jezika od 1.500 eura, a za bolje od 1.800 pa navise.

Ja sam uz vas 24 sata dok ste na šteli. Sva pitanja i prijave možete poslati putem WhatsAppa ili Vibera. +381-63-708-05-60. Budite i vi dio našeg tima. Jovanka

Prodajem poljoprivredno zemljište, parcele broj 33565/1 i 33564 k.o. Donji Grad, za 8.500 eura/jutro. Kontakt 064/3758889.

Izdajem u najam poslovni prostor – 320 m², uži centar – Apatin – Ulica svetog Save 25. Pogodno za auto salon ili trgovinu. Ukupna površina s dvorišnim dijelom – 700 m²
Tel: 063/738-97-85

Prodajem nepokretnost površine 4.516 m² u Rudanovcu u okviru Nacionalnog parka »Plitvička jezera«, po cijeni od 165.829,00 eura. Informacije na telefon 063/888 71 34.

Prodajem mrežice za mlade voćke 270 komada, veličine 56 cm x 20 cm. Cijena 30 din/kom. Telefon: 064/9738601.

Prodajem plišanu otunknu, strigansku maramu, tkane ponjave i pregače. Informacije na telefon 062/1789106.

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu okoliša, temeljem članka 14., stavak 8. i članka 39. Zakona o proceni uticaja na okoliš (Sl. glasnik RS, br. 94/24) objavljuje:

OBAVIJEST O DONIJETOM RJEŠENJU DA NIJE POTREBNA PROCJENA UTJECAJA NA OKOLIŠ

Dana 14. 4. 2025. donijeto je rješenje pod brojem 001031892-2025-09693-004-081-380-001, kojim se utvrđuje da nije potrebna procjena utjecaja na okoliš projekta: Bazna stanica mobilne telefonije – lokacija »Stari Žednik«, na k. p. br. 2926 K. O. Žednik, Subotica (45.94772°, 19.62548°), podnositelja zahtjeva »CETIN« d.o.o. Beograd, Omladinskih brigada br. 90, 11070 Novi Beograd.

Razlog za donošenje ove odluke je što je stručnom ocjenom opterećenja konstatirano da jačina električnog polja buduće bazne stanice neće prelaziti propisane granične vrijednosti ni na jednoj površini uzetoj u razmatranje, a ukupni faktor izloženosti u svim zonama u kojima je izvršen proračun manji je od 1. Predmetnim rješenjem određene su i mjere u cilju sprječavanja, smanjenja i otklanjanja negativnih utjecaja na okoliš.

Zainteresirana javnost ima pravo žalbe u roku od 15 dana od dana objavljivanja obavijesti u sredstvima informiranja.

Uvid u rješenje može se obaviti u prostorijama Službe za zaštitu okoliša i održivi razvoj (Trg slobode br. 1, Gradska kuća, I. kat, soba 129), svakog radnog dana od 8 do 14 sati.

Besplatni mali oglasi uz kupon iz Hrvatske riječi koji

VAŽI DO 3. 6. 2025.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priložen kupon kojega objavljujemo u svakom broju Hrvatske riječi. Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine.

Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjetionik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata.

Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKD-a *Vladimir Nazor* iz Stanišića emitira se na valovima Radio *Fortuna*, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati.

Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

HRT

Emisije programa za Hrvate izvan RH emitiraju se ponedjeljkom, utorkom, srijedom i četvrtkom na Drugom programu HTV-a poslije 18 sati i to prema sljedećem rasporedu:

- ponedjeljak u 18 sati i 20 minuta – dokumentarni film o Hrvatima izvan RH
- utorak u 18 sati i 20 minuta – *Glas domovine*
- srijeda u 18 sati i 20 minuta – *Pogled preko granice* – Hrvati u BiH
- četvrtak u 18 sati i 10 minuta – *Globalna Hrvatska*

Emisije se repriziraju ponedjeljkom i srijedom (dokumentarni filmovi o Hrvatima izvan RH i *Pogled preko granice*) na HTV 4 od 20 sati i 30 minuta, a *Globalna Hrvatska* reprizira se na HTV 4 subotom u 17 sati i 10 minuta. Na satelitskom HRT Int. sve spomenute emisije prikazuju se u skladu s vremenskim zonama, a mogu se pogledati i na multimedijskoj platformi HRTi te na internetskom portalu *Glas Hrvatske*.

VINKOVAČKA TELEVIZIJA

Televizijska emisija *Hrvatska rič iz Vojvodine* u trajanju od 45 minuta, emitira se petkom od 21 sat i 45 minuta. Emisiju realizira redakcija NIU *Hrvatska riječ*.

UDRUGA BUNJEVAČKIH HRVATA „DUŽIJANCA“

OTKRIVANJE SPOMEN-PLOČE U ČAST AGI MAMUŽIĆU

7. 6. 2025.

10 sati:

POSJET GROBU
AGE MAMUŽIĆA
BAJSKO GROBLJE
(crkveni dio) U SUBOTICI

11 sati:

OTKRIVANJE PLOČE
AGE MAMUŽIĆA 3,
SUBOTICA

AGO MAMUŽIĆ, ODVJETNIK, VIRILIST, PUBLICIST,
PREGALAC BUNJEVAČKIH HRVATA

Hrvatska je dobila novog nogometnog prvaka

Rijeka je šampion!

Sigurnom pobjedom u posljednjem kolu protiv Slavena (2:0) na svojoj Rujevici momčad Rijeke proslavila je naslov prvaka Hrvatske

Foto: HINA/ Damir SENČAR

Hrvatski ligaški nogomet nije ovo doživio nikada: da u posljednjem kolu čak tri momčadi (*Rijeka*, *Dinamo* i *Hajduk*) imaju šansu za osvajanje naslova prvaka, a da se čak četiri momčadi borilo za četvrtu poziciju koja možda donosi igranje u Europi. Nedjelja, 25. svibnja, ostat će tako zauvijek upisana u nogometnu povijest. A u njoj će biti velikim slovima upisana *Rijeka*.

Rujevica slavi

Sudac **Erceg** nije uspio odsvirati kraj susreta *Rijeke* i *Slavena* (2:0), jer su ga preduhitrile tisuće domaćih navijača koji su utrčali na teren u desantnom pohodu na svoje ljubimce. Ostali su nogometaši *Rijeke* bez gotovo svih dijelova svoje sportske opreme, ali, naravno, nisu žalili zbog toga. Jer golovima svoja dva ponajbolja igrača tijekom proljetne šampionske polusezone, **Jankovića** i **Fruka**, osvojili su ta posljednja, najvažnija tri boda i prigrlili šampionski pokal koji je mogao otići i do Zagreba ili Šibenika. Kada se sve na koncu sagleda, posve zaslužno, jer su jedini od svoja dva izravna rivala imali kakav-takav kontinuitet rezultata u ovoj posve turbulentnoj sezoni. Ponajprije i velikom zaslugom svog mladog stratega **Radomira Đalovića**. Osvojili su jednak

broj bodova (65) kao i drugoplasirani *Dinamo*, imaju slabiju gol razliku, ali su naslov prvaka osvojili zahvaljujući pravilu boljeg međusobnog omjera. Nakon 36 odigranih ligaških susreta *Rijeka* ima 18 pobjeda, 11 neodlučenih susreta i 7 poraza – 49 postignutih i 21 primljen pogodak (daleko najmanje od svih). Slavlje na njihovoj Rujevici (zamjenskom stadionu dok se renovira Kantrida) i cijelom gradu trajalo je do dugo u noć (i jutro). A novo slavlje moglo bi uslijediti nakon finala kupa u kojemu se *Rijeka* ponovno sastala sa *Slavenom* (četvrtak, 29. svibnja) u drugom susretu.

Maksimir tuguje

Ovakvu sezonu sedmostruki uzastopni prvak *Dinamo* (i uopće najtrofejniji hrvatski klub) dugo će pamtit u ružnom sjećanju. Iako je odigrao sasvim solidnu sezonu Lige prvaka u kojoj mu je za jedno mjesto izmakao plasman u izlučno

Livaja najbolji strijelac

Najbolji nogometaš *Hajduka*, ali i cijele 1. HNL u ovoj sezoni je, bez premca, bio **Marko Livaja** koji se ponovno okitio i naslovom najboljeg strijelca s 19 postignutih golova.

doigravanje, na domaćoj sceni 1. HNL odigrao je nevjerojatno slabo. Što ga je u konačnici i koštalo obrane naslova. Velikih 9 poraza, 8 remija i samo 19 pobjeda iz 36 susreta bilo je (ne)dovoljno, uz rotaciju čak 4 trenera (**Jakirović, Bjelica, Cannavaro i Perković**) i zagrebački *modri* morali su se zadovoljiti drugom pozicijom. Mogli su i s ovakvim učinkom biti prvaci da su ostvarili bolji omjer u međusobnim susretima protiv Riječana, ali nisu. Tuga ostaje, ali se nogometni život nastavlja. Zbog svog odličnog koeficijenta *Dinamo* će u svim pretkolima europskih kvalifikacija biti nositelj i za očekivati je da će s lakoćom izboriti mjesto u skupinama.

Hajduk...

Katastrofalno proljeće odnijelo je još jedan *bili* san o naslovu prvaka (koji traje već dva desetljeća), a momčad **Gennara Gattusa** ima za čime žaliti. Propuštena je velika prilika u lošoj sezoni *Dinama*, ali *hajdukovci* su sami krivi. Dugo će se sjećati poraza od *Istre*, *Gorice*, *Varaždina* i *Osijeka*, kikseva s *Lokomotivom* i *Slavenom*, momčadima koje su bodovno završili daleko niže. Jedino su bili dobri u derbijima protiv izravnih konkurenata za naslov što im je u posljednjem kolu donosilo kakvu-takvu šampionsku nadu u slučaju kiksa na Rujevici i Maksimiru. Ali nada je izgorjela već u 12. minuti kada je Janković zabio za vodstvo protiv *Slave*. Niti pobjeda protiv ispalog *Šibenika* na uvijek neugodnom gostovanju (1:0) ne može sprati gorak okus sezone u kojoj su *bili* mnogo prvenstvenih kola proveli na prvoj poziciji. *Hajduk* je osvojio nedovoljna 63 boda u kojima je 17 pobjeda, 12 remija i 7 poraza i ima za čim žaliti. Jedina utjeha je svakako činjenica, ako ništa drugo, kako je protekla sezona izbacila nekoliko »*Hajduke* nogometne dice« u prvi plan i na njima treba graditi budućnost.

D. P.

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu okoliša, Služba za zaštitu okoliša i održivi razvoj, temeljem članaka 25. i 39. Zakona o proceni utjecaja na okoliš (*Sl. glasnik RS*, br. 94/24) objavljuje:

OBAVIJEST O PODNIJETOM ZAHTJEVU ZA DAVANJE SUGLASNOSTI NA STUDIJU O PROCJENI UTJECAJA PROJEKTA NA OKOLIŠ

Nositelj projekta »TEHNO-COOP« d.o.o. Subotica, Tuk Ugrance br. 58a, 24000 Subotica, podnio je dana 20. 5. 2025. godine zahtjev za davanje suglasnosti na studiju o procjeni utjecaja na okoliš projekta: »Izgradnja poslovnog objekta sa stanicom za opskrbu gorivom«, na k. p. br. 26244/1 K. O. Novi grad, Subotica (46.084913°, 19.692642°). Zahtjev je evidentiran u pisarnici Gradske uprave Subotica pod brojem 002258016-2025-09693-004-081-380-001.

Projekt obuhvaća izgradnju poslovnog objekta sa stanicom za opskrbu gorivom, poligona za tehnički pregled i kolske vage s vagarskom kućicom, u okviru postojećeg poslovno-proizvodnog kompleksa.

Javni uvid u predmetnu studiju može se obaviti u Gradskoj kući u Subotici, Trg slobode br. 1, u prostorijama Službe za zaštitu okoliša i održivi razvoj, I. kat, soba 129, svakog radnog dana od 10 do 12 sati, od 2. 6. 2025. godine do 10. 7. 2025. godine. Uvid se može obaviti i elektronički na veb sajtu Grada Subotice na adresi www.subotica.ls.gov.rs/zastita-zivotne-sredine.

Javna prezentacija Studije i javna rasprava bit će održana 8. 7. 2025. godine, s početkom u 10 sati, u Gradskoj kući u Subotici (Trg slobode br. 1, I. kat, soba 130).

Pozivamo zainteresiranu javnost da prisustvuje javnoj raspravi i mišljenja u vezi s predmetnom studijom dostavi najkasnije do 10. 7. 2025. godine, poštom, elektroničkom poštom na adresu zivotnasredina@subotica.ls.gov.rs ili osobno na pisarnicu Gradske uprave Subotica.

POGLED S TRIBINA

100 ATP naslova

Pobjedom protiv **Huberta Hurkacza** (5:7, 7:6, 7:6) u finalu Geneva Opena (ATP serija 250) najbolji tenisač svih vremena **Novak Đoković** je stigao do još jednog veličanstvenog rekorda u svojoj dugoj i uspješnoj profesionalnoj karijeri. Osvojio je 100. ATP naslov i tako postao tek treći troznamenkasti šampionski tenisač, priključivši se tako **Jimmyju Connorsu** (109) i **Rogeru Federeru** (103). Budući da još uvijek ne razmišlja o prestanku s aktivnim igranjem na najvećoj teniskoj sceni, nije isključeno kako bi mogao prije svega ugroziti i drugoplasiranog legendarnog Švicarca. A možda i još uvijek nedodirljivog Amerikanca. Bilo kako bilo, Nole je napravio još jednu veliku stvar, rame uz rame sa svoja 24 Grand Slam naslova, a predstojeći Roland Garros je nova prilika. Zanimljivo

je istaknuti kako je Novak Đoković svoj prvi debitantski nastup u glavnom ždrijebu nekog ATP turnira imao upravo u Hrvatskoj, kada mu je direktor ATP Umaga **Slavko Rasberger** 2005. godine dao pozivnicu za Croatia Open. Godinu dana kasnije (2006.) osvojio je svoj prvi ATP naslov u Amersfortu (Nizozemska) kada je u finalu svladao **Nicolasa Massua** na turniru iz ATP serije 250. Ispada tako da je prvi i stoti naslov osvojio na turnirima iz tzv. najniže kategorije (a imao je nedavno šansu u finalu turnira iz serije 1000 u Miamiu). Možda je ovako i slađe, osobito što je to učinio u zemlji jednog od svojih najvećih rivala tijekom dva desetljeća profesionalne karijere. Novaku sve čestitke, uz želje neka nastavi i dalje igrati na najvišoj razini zbog koje su tenis počeli gledati i oni koji ga prije nisu niti pratili i zamjećivali. Fenomen Đoković živi i dalje!

D. P.

Umotvorine

- * Držite se plana, a ne svog raspoloženja.
- * Uspjeh se ne daje, on se zaradi.
- * Ne vraćaj se stvarima koje su te slomile.

Vicevi, šale...

U policijskoj postaji:

- Našli smo Vam ženu, gospodine!
- I što je rekla?
- Ništa...
- Nije to onda moja žena.

- Sine, kako ti je u zatvoru?
- Dobro, majko, imamo hrane, grijanje, kupanje...
- Divno, sine, onda budi dobar i pazi da te ne najure!

Aforizmi

- * Svatko od nas ima dva života; drugi dolazi kad shvatiš da imaš samo jedan.

- * Naše distanciranje od ljudi ne znači mržnju ili promjenu; izolacija je dom umornih duša.

- * Ako ti se ne sviđa ono što dobivaš, promijeni ono što daješ.

Vremeplov – iz naše arhive

Srijemci Srijemu, Ruma, 2015.

Didine pripovitke (iz knjiga Balinta Vujkova) Sve lenštine ranit i Bogu je teško

Sveti Petar navek volo po zemlji ić. Kad mu dosadi gore, on samo mete torbu na rame, Bogu spremi palicu pa:

– Vreme je da malo vidimo kako se dole žive.

Nećedu dangubiti neg oma krenu. Idu tako i jedared u polju vidu di jedan pod kruškom leži. U kožunu, a vezo pošu.

– Šta si ti? – pita ga sveti Petar.

– Trgovac.

– Kaki trgovac?

– Kupujem od turskog cara maglu.

Bog ne kaže ništa neg krene dalje. Ode Petar za starijim al mu nije pravo, on bi da zna više. I jedared kaže Bogu:

– Šta ovaj priča nami kao decama?!

A Bog:

– Čekaj, jedared sve mora doć na red.

Idu dalje i sad dođu na potok, put ide preko ćuprije. Šta vidu?! Opet kruška, opet onaj leži pod njom.

– Šta sad radiš? – sveti Petar pita.

– Biće kiše – teram ribu pod ćupriju da ne kisne!

Sveti Petar bi u divan i već počeo, al onak Bog već kreće preko ćuprije. Šta će Petar, mora za starijim. Ide al mu opet nije pravo.

– Ovaj mene tenta.

A Bog njemu:

– Prestajem, tako je, al i ti mene tentaš.

– Ja?!

– Jesam ti reko: jedared sve mora doć na red!

Dobro. Sad ćedu oni opet u polje. Nisu dugo išli kad evo opet kruške. Pod kruškom onaj, lego na kožnu.

– Šta je ovo?! Ovaj ima voćar od krušaka! – sveti Petar se sad već buni.

A Bog ništa, ko da ne čuje, već pita onog:

– Šta sad radiš?

– Sad sam čobanin, tudekana napasam čele.

– Dobro, kaži ti nami kud taj put vodi?

Onaj nogom mane, pokaže pravac i više neće da razgovara sa š njima. Sveti Petar bi se bunio al Bog samo krene dalje. Šta će Petar, mora za starijim. Idu sad i jedared evo devojčice, nosi dve kante pune sa s vodom. Bog nju pita:

– Kud taj put vodi?

Ona se žuri, ne staje ni da kantu spusti neg s punom kantom vode uperi ruku:

– Tamokana u naše selo.

Ode devojčica, ode i Bog, a sveti Petar za njim.

– Slušaj, Petre, ovu devojčicu ćemo dati onim čobanu.

Kad je Petar to čuo, on će se bunit:

– Bože, nemoj dat tu vrednu devojčicu za teg lenštinu!

A Bog njemu:

– Moj Petre, mora i tog neko da rani, a sve lenštine ranit i Bogu je teško.

Pričao Mata Radočaj, Starčevo, r. 1889. g., zemljoradnik
Do neba drvo, 1963.

Rič po rič

Piše: Željko Šeremešić

Vrag ne spava

Taman ručo pa izašo na dvor proteć noge. Ni na po dvora nisam došo kad se otvara kapija i unilazi faš Joza. Ko uvik, leti i još s vrati viče: »Faše! Evo ja i unuk Marin došli limuzinom pa će mo it vidit kako nam potli ovi kiša stoju kukuruzi u ataru. Isapim da i ti cigurno neb mario it s nama«. Ni mi tribo dvaput pitat. Ima pravo. I tako su mi posljednji dana naši kukuruzi u glave. Javim se ženi pa s fašem sidam u limuzinu. Časkom stigli, sade lenije od kaldrme pa mož komotno it. U ataru sve poniklo, zeleni se ko gora. U sebe isapim da se ne triba unaprid radovat jer vrag ne spava. Prošle godine na početku se sve lipo pokazalo a na kraju malo šta ni izgorilo od vrućine. Došli do naši kukuruza. Gledim, da su lipši neb valjalo. Pored fašovi, isti taki. Faš će: »Sićaš se faše kako su se kadgod davno sijali kukuruzi? Prvo se odredilo diće bit redovi. Kukuruze si nosio u torbice oko vrata pa si na svaki korak motikom zakopo, kukuruz bacio pa zatrpao. Motika j bila jedini lik za korov. Bralo se ručno u kese pa istresalo na rpe. Onda smo išli paorskim kolma od rpe do rpe pa kukuruze bacali u kola. Da nisu mlogi imali paorska kola i konje, da ni bilo mobe i u kuće puno čeljadi, bralo bi se i vozilo vala do zime. Sićaš se? Na kraju kad stignu kukuruzi kući sve tovari u košareve pa u čardak. A sićaš se kaki su isprva čardaci bili? Od debljeg pruta i kukuružnjakem pokriveni«. Odgovaram: »Ta kako se neb sićo. No sade j novo vrime, nit ti triba motika, nit čeljad iz kuće, moba, nit kola i konji. Sve mašinerija poradi. Ni čardak ne triba. Odavno čardaci prazni. Mlogi se najerili a mlogi i porušiti. Danaske kombajn ovrši kukuruze pa iz atara idu oma u te silose kako se kaže«. Faš će kroz smi: »A sićaš se ono kasma vozili kući kukuruze? Ono kasma ja i ti posljednji išli kući. Kasu dvojka kola nabrani kukuruza s mobom ošla a ja i ti posljednje rpe tovarili u naša kola. Al vrag ne spava. Cvetku otpala potkova pa j počo šantat. Putko moro skoro sam vuć. Silom se dovukli do sela. Usta nam s putem osušila? I vrag ne spava, kasma došli do prvog bircuza svratili pokvasit usta«. Ja usmi: »Jest, jest. Vrag ne spava. Dasma mi sam pokvasili al mi pešest tura okrenili. Još skoro dasmo razbacili koju tardlija. Al ope vrag ne spava, kasma izašli kola nema. Znali šta j. Ni to prvi put da su se konji otrgli od doronge disu bili vezani pa odvukli kola kući. Kasma pišice kući došli kukuruzi sam što nisu u čardaku. Posljednji košarevi se istresu. Sićaš se. Vrag ne spava. Al smo prid svima dobili perjanicu od žena«. Faš Joza će: »E moj faše, kako j to bilo vrime? Ni bilo lako. Pa još ono potli rata. Vlast traži da pridaš kukuruza jel žita. Otimlje a bude da i ni bilo za otet. Vrag ne spava, bili krivi što nemamo a ni ni rodilo pa se i buvare završavalo. Ni bilo ni za kuću. Ko imo novaca išo kupovat okolo po sela da b dali. Faše al ni danaske vrag ne spava, kad rodi cina ode dole a kad ne rodi baš ne ode cina gore. Kako god faše, uvik bilo da vrag ne spava«.

U NEKOLIKO SLIKA

Makovi

Čajne zvjezdice

Čajni kolačići najljepši su dodatak čaju, ali ako niste ljubitelj čaja, mogu biti odlični dodatak uz bilo koji drugi napitak, a mogu biti i ukusna grickalica i poslastica za ukućane i goste. Iskusna kuharica **Ružica Dulić** (89) iz Subotice poznata je po izrađivanju finih torti i slastica. Ovoga puta je za čitatelje *Hrvatske riječi* ispekla fine čajne kolačiće s maslacem i podijelila recept s nama.

Sastojci:

25 dag maslaca
25 dag šećera
60 dag brašna
3 jajeta
1 vanilin šećer
1 prašak za pecivo
2 žlice ruma

Priprema:

Pjenasto umutiti maslac sa šećerom, dodati jaja, vanilin šećer, dvije žlice ruma i postupno dodavati prosijano brašno izmiješano s praškom za pecivo. Dobro umutiti, ostaviti da odstoji na hladnom ili u frižideru pola sata do sat vremena. Nakon toga razvijati tijesto oklagijom i praviti s formom za kolačiće zvjezdice. Poslagati u tepsiju i peći na 200 stupnjeva 15 minuta da dobiju boju.

KuHaR tradicijskih jela pripremamo uz potporu Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

Pretplatite se!

Uz popust od 20%

TUZEMSTVO

☐ 6 mjeseci = 1300 dinara

☐ 1 godina = 2600 dinara

*** INOZEMSTVO**

☐ 6 mjeseci = 75 eura

☐ 1 godina = 150 eura

Dostavite nam kopiju uplatnice i popunite adresu na koju želite da Vam stiže »Hrvatska riječ« svakog tjedna.

HRVATSKARIJEČ

Ime i prezime: _____

Ulica i broj: _____

Mjesto i zemlja: _____

Telefon i e-mail: _____

Hrvatska riječ u PDF-u

Pretplata na internetsko izdanje tjednika

* Tuzemstvo: 1000 dinara godišnje

* Inozemstvo: 10 eura godišnje

Nalog otvorite na: www.hrvatskarijec.rs/pretplata

SWIFT: OTPVRS22
VOJVOĐANSKA BANKA
AD MS FIL. SUBOTICA
IBAN: RS35325960160000218862
NIU Hrvatska riječ,
Preradovićeve 11, 24000 Subotica

Ovu narudžbenicu i uplatnicu pošaljite na adresu uredništva:
NIU »Hrvatska riječ«,
Preradovićeve 11
24000 Subotica
Uplatu izvršiti na broj žiro računa
325950060001449230

*Zbog povećanja troškova dostave novina primorani smo povišiti cijenu pretplate.
Hvala na razumijevanju.

RADIO MARIJA

Kršćanski glas u vašoj kući!

FREKVENCJE:

NOVI SAD 90,0 MHz

SUBOTICA 90,7 MHz

SOMBOR 95,7 MHz

NIŠ 102,7 MHz

www.radiomarija.rs

@Radio.Marija.Srbije

@radiomarijasrbije

KONTAKT:

Ured: 024/600-099

Program: 024/600-011

SMS: 063/598-441

Slušajte nas i na aplikacijama:

**Radio Marija Srbije
Radio Maria play**

ILI-ILI

Priključenje **BESPLATNO**

- + Birate između:
- 6 meseci po 1 dinar ili
 - 12 meseci sa 50% popusta

*Astra
Telekom*

011 44 22 009

Koncert
MARIJ
ANSKIH
PJES
AAA

SUBOTA, 31. 5. 2025. – 17 H

**SVETIŠTE GOSPE SNJEŽNE
– TEKIJE**
PETROVARADIN

**KONCERT ZBOROVA ŽUPA
SRIJEMSKJE BISKUPIJE**